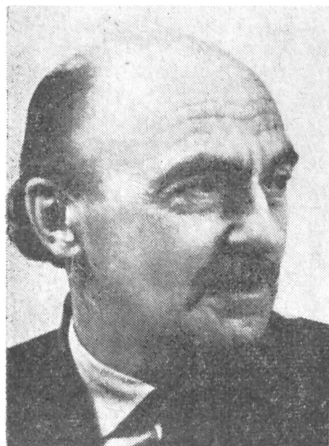

BESZÉLGETÉS JÉKELY ZOLTÁNNAL

A Jékely Zoltán majdnem teljes költészetét tartalmazó kötet: a *Csillagtoronyban* telítve van étellel és szépséggel. A versek a költő gondolatainak és érzéseinek, melyek nagyon változatosak és mindig igazak, valóban zenei kifejezést adnak. Olyan muzikalitást, amely játékos, gyöngéd, szenvedélyes, szomorú és festői egyszersmind.

A költemények szépsége mindig organikus, szervesen nő ki a témából és sohasem ráaggatott henye dísz. Jékely „fölkent poeta ceruzáját” mindig a költői és a női szépségeszmény érdekelte igazán. Ez a két fő mozgatója egész életművének. (Csak néhány versét említjük meg itt, amit minden magyar versolvasónak ismerni kellene: Kalotaszegi Elégia, Az utolsó szó keresése, Elégia egy rabhoz, Álomlátás, Kirándulás a Húsvét-szigetekre, Útiélmény.)

A hely, ahol születtünk, felnőttünk, élünk, végzetünkhöz tartozik. Jékely Zoltán életének első változásaival néhány adat megismertet. Nagyenyeden született 1913-ban, ott, majd 1926 és 1929 között Kolozsvárt s végül a budapesti Lónyay utcai református

gimnáziumban végezte el a középiskolát, édesapja, Aprily Lajos életútját követve. 1931-ben az Eötvös Kollégium diákja lesz. 1935-ben szerzi meg a bölcsészettudományi doktorátust. Még ugyanezen évben a Széchenyi Könyvtár fizetés nélküli gyakornoka, majd 1937-től 1941-ig itt könyvtáros. 1941-ben Kolozsváron folytatja könyvtárosi működését 1945-ig. 1945-ben a kolozsvári *Világosság* című lap irodalmi rovatát szerkeszti. 1946-tól 1954-ig ismét a Széchenyi Könyvtár munkatársa. 1954-től műfordítói tevékenysége mellett szindarabokat és regényeket ír. Két gyermeke van, ma már nagyapa.

Költészetére az első hatást édesapja gyakorolja. De ez a hatás csakhamar Ady, Kosztolányi, Szabó Lőrinc, József Attila, Illyés Gyula költészetének maradandó élményével egészül ki. A külföldiek közül a német expresszionizmus, a franciák közül Laforgue, Apollinaire és az élményt zárt, kristályos formával, gondolati erővel fegyvelmező Paul Valéry hatását kell kiemelnünk. Rilke és Eliot költészete is tágitotta horizontját. Erről beszélgetünk baráti meghittséggel dolgozószobájában, a Frankel Leó utca egyik házának ötödik emeletén.

— *Versben és prózában folyamatosan önvalomászerű életrajzomat írogattam és írogatom, nem is számítva a különféle hivatalok igényelte curriculum vitae-k légiját, melyekbe nem annyira az önszépítgetés, mint inkább az unalom ellen csempésztem be helyyel-közzel némi színező változatot. Az én koromban az ember már nem véli magát a világmindenség oly fontos tényezőjének, mint talán addig a delelőig vélte; nem látogatja a vallomások kényszere. Viszont még hiányzik egy-két évtized ahhoz, hogy a végrendelkezés két szál gyertyájának fényében mondja el magáról azt, amit még el nem mondott az „utánjövők okulására”.*

— *Költői ébredésem apám közelségében, figyelő és irányító bölcsessége alatt ment végbe. Később, húszéves korom tájt, felismerve a közelség lehetséges következményeit, egy kissé kirívó igyekezettel távolodtam el tőle. Persze az új ösvénykeresés minden életrevaló nemzedék jussa és kényszere. Szélsőségeskedő, alig formatisztelő, szenvedélyes és diszharmonikus ifjúkori verseim nem egyszer szereztek apámnak aggodalmas érzéseket. De már 1935-ben ezzel a dedikációval küldte meg Párizsból Apollinaire-t:*

„Párizst kerestem húszéves koromban
s szívem Musset-re és Verlaine-re vert.
A te zenéd más ritmusokra dobban,
s Párizs mást szült neked: Apollinaire-t.”

— S ezekből a sorokból már a beletörődés, sőt a megértés is kiérezhető.

— Azzal, amit irtam természetszerűleg a két világháború közti és utáni sors jutott kifejezésre, ha még oly töredékesen-fogyatékosan is. Nem hiszem, hogy élményeim, fájdalomaim (hazavátoztatások, országromlások, terror-évek, érzelmi hajótörések) egy túlérzékeny költői lélek mozzanatainak minősülhének csupán...

— A huszadik század vége izesztő tünetek közt közeledik. Korunk világrengető és világrémitő vívmányokkal kérkedhetik. Általuk zsugorodik a tér, változik az idő fogalma és tartalma. Ha nekünk van hagyományunk, az az Árpád-kor óta nem más, mint az egyidejű Európához és általa a világhoz tartozás nosztalgiaja. De mintha nálunk ma az irodalom egy kissé fölös maradással tartaná be a hagyományos követési távolságot. Mondanivalójában gátlásos, stílusában parlagias jegyeket mutat. Még hagyján, hogy a fejlődésben előzni nem tudunk, de vétek, hogy kicsinyhitűen vagy az útfélre állunk, vagy kényszerű lemaradásunkat behozandó a líhegő majmolás betegségébe esünk. Ez utóbbi úgy harapózik, mint valami morbus hungaricus.

Jékely Zoltán költészetében roppant nagy az élet irracionálisának érzése, az álom szerepe. Az álomban, az álom szűrőjén át néha jelképes kristályosultságban kapjuk vissza életbeli élményeinket, fontosságukban megnövekedve, a hétköznapi-ságból kiválva, követelődzve állnak elénk. Első verse a Denevér — foly a vér című volt. „Denevér — foly a vér”: ennyi volt a vers is, sem több, sem kevesebb. S ha nem keltene mindig újra ugyanazt a borzongást benne, amely kiváltotta volt, s nem jelennek meg egyidejűleg az ötven év előtti környezet: nem is versnek, csak amolyan játékos gyermek-mondóknak tartaná. De talán több volt, mint a három- vagy négyéves gyermek rimes játéka két hasonló hangképű névszóval. A fájdalomnak és ijedtségnek, melyet egy jókora szarvasbogár csípése, s a kiserkedő vér látványa okozott, így próbált ösztönösen fölébe kerekedni a gyermeki lélek. Ösztönösen, mondja, mert honnan sejtette volna, hogy e két szó rimes összekapcsolásával mágiakusan rögzít az időben egy hangulatot, és hogy ez a sor az alkonyatba süllyedő Marosvölgy dombjait, fehérítő tornyú falucskáit, s a városvégi villa bokrait, apja fiatalkori alakját is megőrökíti? Mégsem tartja feltétlenül a költői ébredés bizonyítékának, vagy a környezetbeli irodalmi műveltség származékának. El tudja képzelni, hogy ugyanezt a két szót a Maros túlsó partján, Csombordon vagy Gombáson egy vele egyivású pásztorfiúcska is megtalálta volna, hasonló esetben. Azt azonban már nem hiszi, hogy annak az apja is annyira megörült volna e sornak, s fiacskája költői talentumának jelentkezését látta volna benne. Ugyanis az ő apjának felismeréséből, s a későbbiekből, gyöngéd és avatott, de sohasem fegyelmező, vagy túlságosan igényes buzdítás és irányítás származott. Soha, semmi kényszerű gyakoroltatás. A fiú pedig az apa községének, példájának hatását eleinte természetesen fogadta el. Csak a kamaszkori próbálkozások után, húszéves kora tájt ismerte fel e közelség veszélyeit, s igyekezett egy kissé erőszakoltan eltávolodni az öröklött „műhelytől”, gyakorlattól és „ars poeticától”.

— Hogyan fogalmazná meg ars poeticáját? — teszem föl a kérdést.

— Nem akármilyen vers, vagyis nem minden költői termék kedves számomra, melynek vers-mivolta ritmus és rímek elmés összerakásából ismerhető fel... Hanem annak az alkotói állapotnak és felkészültségnek gyümölcse, melyben valami csodálkozás, döbbenet, prófécia, az emberiség sorsáért való aggodalom, vagy szerelmi vívódásból fakadó sóhajlás jelenik meg, mégpedig sűrítve, míves elrendezettségben, minden szószaporítás, felesleges nyelvi ornamentika nélkül. Lehet ez akár regényrészlet is, mint például Krúdy Gyula számtalan víziója, borzongató tájfestése, mert hisz ezek, amint tudjuk, vetekednek a legnagyobb költők verses megnyilatkozásaival... Ezzel szemben, s ezt nem dicsekvésképpen mondom, az okoskodó, rideg, praktikus-cerebrális verses termékek megbecsülése iránt, sajnos, sohasem éreztem hajlamot.

— Lehetséges, hogy van ars poeticám, de sohasem próbáltam megfogalmazni, még a magam okulására sem, nemhogy közhasználatra. Annyit mondhatok azonban, ha már megkérdeztek efelől, hogy például a híres Verlaine-féle követelményt — „De la musique avant toute choses”, vagyis muzsika, dallam mindenekelőtt — nem tartom kizárólagosnak, habár elismerem, ez is nélkülözhetetlen eleme még a szabadversnek is! „Egyetlen könnyesepp mindenekelőtt” — így kezdeném, ha egyszer megírnám ars poeticámat. S ez a könnyesepp lehet az öröm könnye is, nem okvetlenül a hirtelen fájdalomé, vagy fájó emlékezése.

Kitűnő önjellemzést ad a költő *Önpanaszok* című versében, melyet Kőlcsey Ferencnek Szemeréhez írt levéltörédekéi nyomán szedett szabatos jambusokba:

Az ég mindennek bőven osztogat
 örömet s bánatot.
 De szívet, mely magától így gyötrődjék,
 mint az enyém, még senki sem kapott.
 Erzem, ez engem gyorsan megemészt.
 Hadd emésszen! Olyan időket értünk,
 melyben sokáig élni nem óhajtunk.

Egyik legszebb szerelmi versét a költő Egy prágai szoborhoz címmel írta, vagy talán szerelmi lírája csúcspontját még inkább az aranyosszéki sirató mottójára írt Siralmasban érte el. Gyönyörű versei vannak a halottakról, ilyen például a *Mikecs László* emlékére írott, s az apja halála után írt Utolsó sétánk tanúja. Megrendítően siratja szülőföldjét. A marosszentimrei templomban és a Nagyenyed című versekben.

Végül néhány szót szólunk a visegrádi Tusculumról, ahol e sorok írója is többször meglátogatta édesatyját és őt.

— Szeretem-e a Dunakanyart annyira, mint édesapám szerette? Attól tartok, kevesebb és erőtlenebb vagyok önála ebben a szeretetben is. De ennek nem a Dunakanyar az oka, hisz nekem is második szűkebb hazám lett az idők folyamán — hanem én magam, vagyis az, hogy nem érek apám nyomába a tájjal, a természettel, a földdel való azonosulásban, sem az emberekkel való közvetlen jóságú, keresztényi türelmű és alázatosságú érintkezésben. A Dunakanyar azonban megújuló erőforrásom, magányra, békességre, s kiváltképpen csendre áhító pesti napjaim menedéke, még akkor is, ha ezt az áhított csendet és békességet nem mindig lelhetem meg, még a legsűrűbb kisoroszi berkekben sem... De ha természeti szépre vágyom, elég, ha néhány szál kankalinért bejárom a visegrádi várkert virányait, a források szabdalta árnyékos völgyeket, ott, az évszázados gesztenyék között; ha szülőföldem mását akarom megtalálni, a pilismaróti templomdombra sétálok fel, beállok a temető kopjafái közé, félig behunyom a szemem, s teljes az illúzió...

Katona Jenő

M Ű V E I

- Ejszakák (versek) 1936. Mikes Kelemen Akadémia, 48 l.
 Kincskeresők (regény). 1937. Franklin, 227 l.
 Medárdus (regény). 1938. Franklin, 180 l.
 Új évezred felé (versek). 1939. Cserépfalvi, 96 l.
 Zugliget (regény). 1940. Franklin, 1—2. köt.
 Mérföldek, esztendőök... (versek). 1943. Franklin, 132 l.
 Angalit és a remeték (verses dráma). 1944. Erdélyi Szépművés Céh, 98 l.
 A halászok és a halál (regényes vallomások). 1947. Kolozsvári Athenaeum, 107 l.
 Csunyinka álma (verses mese). 1955. Ifjúsági, 46 l.
 Felséges barátom (kisregény). 1955. Magvető, 198 l.
 A feketevitórlás — vagyis Ördögh Artur csodálatos regénye. 1957. Magvető, 218 l.
 Tálalmas kert (versek). 1957. Magvető, 374 l.
 Keresztút (vál. műfordítások). 1959. Európa, 315 l.
 Bécsi bolondjárás (regény). 1963. Magvető, 319 l.
 Lidérc-űző (versek). 1967. Magvető, 189 l.
 Őrlőngő ősz (versek). 1968. Magvető, 214 l.
 Csillagtoronyban (összegyűjtött versek). 1969. Szépirodalmi, 417 l.

ÚJ, NEGYEDÉVES FOLYÓIRAT, A „HOBBY”

A szabad idő megnövekedése és a társadalmi érdeklődés következtében növekszik művelődési intézményeinkben a technikai szakkörök és az úgynevezett hobby-körök száma. Ezek tagjainak kíván hasznos tanácsokat és ötleteket adni a *Népművelési Intézet* és a *Táncsics Könyvkiadó* közös gondozásában negyedévenként megjelenő *Hobby* című folyóirat.

A 128 oldalas első szám egyaránt szól felnőttekhez és gyerekekhez. Tartalma igen gazdag — az akvarisztikától a fotózásig — a rádióépítésig és bélyeggyűjtésig igen sok mindennel foglalkozik —, ezáltal jó segítőtársa mind a népművelőknek,

mind a könyvtárosoknak, mind a különböző szak- és hobby-körök vezetőinek, valamint tagjainak. Igaz, a *Hobby* egy-egy száma csak 15—20 témával foglalkozhat, de az egymást követő kötetek — a szerkesztő bizottság szándéka szerint — átfogják majd valamennyi ágat.

A szerkesztők számítanak a népművelők, könyvtárosok segítségére is: várják ötleteiket, javaslataikat, cikkeket feldolgozott tapasztalataikat. A kért segítség másik formája: a könyvtárosok és népművelők ajánlják a kiadványt intézményeik látogatóinak, s biztassák őket arra, hogy észrevételeiket, kívánságaikat közöljék a *Hobby* szerkesztőségével.

FÁBRY ZOLTÁN

1897—1970

A tél kellős közepén érkeztem Stószra, a híres szlovákiai kisvárosba. Kassán még sütött a nap, ötven kilométerrel odébb dühöngött a hóvihár. Az abaúj-szepesi hegyekből lezúduló dermesztő hideg szél hófúvásokat emelt Stósz utcáin, még a házakat is majdnem betemette. Csodálkozott is Fábry Zoltán, amikor dideregve betoppantam hozzá: hogyan volt bátorságom az ítéletidőben útnak indulni? Ő bizony az utcára sem megy ki: nem is annyira a megfázástól, hanem inkább az influenzajárványtól fél. „Nálam egy megbetegedés végzetes lehet” — mondta akadozó szívére téve a kezét. A járvány elkerülte, de a szívének halkulását már nem tudták megállítani.

Nem gondoltam, hogy napjai akkor már meg voltak számlálva. Az arca sápadt volt ugyan, de élénk szeméből életkedv, vidámság sugárzott. Beszélgetésünket sokszor félbeszakította gyermekkori csínytevéseire emlékezve. Jóízűen nevetett egykor volt önmagán. Ehhez hasonló derűt akkor láttam újra az arcán, amikor elmesélte könyvgyűjtésének tréfás epizódjait. Mivel most nincs módom arra, hogy sokoldalú egyéniségét, életművét, az európai kultúra egész szellemiségét képviselő nagy humanista alakját bemutassam, csupán a könyvekről mondott vallomását idézem. Még senkit sem hallottam hozzá hasonló rajongással, szeretettel szólni a könyvről.

„Már elemista koromban könyveket kértem karácsonyra. Később is mindig benyújtottam kívánságlistámat. Könyvek determináltak mindig: elejétől végig. Ezért mondhattam visszanezón: könyvekből, írók eszméléséből, magatartásából ismertem önmagamra, feladatomra. Én olvasóból lettem író, és ma is olvasóként — a nyomtatott betűk révén — reagálok mindenre. A könyv, az irodalom nem-

csak a legnagyobb megtartó és őrző tényező (hagyomány- és nyelvéltetés), de a legpotenciálisabb változtató erő is. A könyv, az írás véd és őriz, támad és újít. Példája vagyok. Egyformán, mint olvasó és író: változtam, változtattam”.

Hétezer kötetes könyvtára elárvult. A könyv, mely nemcsak a két szoba falait és szabad zúgait töltötte meg, hanem társat, vigasztalást is adott annak az embernek, aki mások értetlensége miatt soha nem kapta meg a megérdemelt elismerést, betöltötte Fábry Zoltán életében nagy funkcióját. Azok a könyvek pedig, amelyek ott a könyvhegyek között születtek, az író gondolatait, humanista szellemét és az egymás mellé rendelt népek barátságának, szabadságának eszméjéért folytatott küzdelmét éltetik tovább.

Rehák Ferenc

M Ű V E I

Az éhség legendája. Pozsony, 1932.
Korparancs. Pozsony, 1934. 2. kiad. Pozsony, 1969. Madách Kiadó.
Fegyver s vitéz ellen. Moravska Ostrava, 1937. 2. kiad. Pozsony, 1970. Madách Kiadó.
A gondolat igaza. Pozsony, 1955. Szlovákiai Szépirodalmi Kiadó.
A béke igaza. Pozsony, 1956. Szlovákiai Szépirodalmi Kiadó.
Hidak és árkok. Pozsony, 1957. Szlovákiai Szépirodalmi Kiadó.
Palackposta. Pozsony, 1960. Tatran.
Emberék az embertelenségben. Pozsony, 1962. Tatran.
Harmadvirágzás. Pozsony, 1963. Madách Kiadó.
Kúria, kvaterka, kultúra. Pozsony—Budapest, 1964. Szlovákiai Szépirodalmi Kiadó — Szépirodalmi.
Európa elrablása. Pozsony—Budapest, 1966. Tatran—Szépirodalmi.
Hazánk, Európa. Pozsony—Budapest, 1967. Madách—Szépirodalmi.
Valóságirodalom. Pozsony—Budapest, 1967. Tatran—Szépirodalmi.
Stószli délelőttök. Pozsony—Budapest, 1968. Madách—Szépirodalmi.
Vigyázó szemmel — posztumusz kötet (nyomtatás alatt a Madách Kiadónál).

EGY KLASSZIKUS GICCS ANATÓMIÁJA

Az olvasó egy lovagiatlan cikk első mondatát olvassa. Olyan cikkét, amely kései „utánlövésnek” minősíthető, nevezhetnénk lépcsőház-reflexnek, spát-reakciónak is, hiszen nem ma, nem itt kellett volna leírni a következőket, hanem úgy fél évszázada, vagy még előbb, kritikaként, amikor e kiszemelt vers szerzőjét sokan még „nagy magyar költőnek” tartották, a magyar táj, nép, lélek „klasszikus megszólaltatójának”.

Ma *Szabolcska Mihály* verseiből kiszemezgetni a giccstermést kockázat nélküli vállalkozás, s Karinthy zseniálisan együgyű persziflázsa után már nem is „másodközlés” értékű, hanem egyszerű iskolás feladat csupán. Persze, könnyen meg is csalhat bennünket a távlat adta látszat! Ha meggondoljuk, hogy 1927-ben, Ady életművének lezárulása után nyolc évvel, a Nyugat művészeti forradalmának nyitánya után tizenkilenc esztendővel, jóval a második József Attila kötet megjelenése után napvilágot látott Budapesten egy antológia, A magyar költészet kincsháza címmel (az ifjúság számára átdolgozta ifj. Bókay János), amely számszerűleg majd ugyanannyi verset közöl Szabolcskától, mint Adytól, s a jelen cikkem tárgyául szolgáló költeményt is líránk karbunkulusai közé sorolja — már nem is lehet annyira leicsinyelni e vállalkozást.

Ámde — vethetnénk ellene — ez akkor is a múlt, legfeljebb a huszas évek irodalompolitikájára, kiadóra, szerkesztőire és olvasóra vet rossz fényt, de nem ránk. Igaz, folytatnám a disputát, csak hogy a giccs nem halt ki az elmúlt évtizedekben. Korszerűsödött, átalakult, szint váltott, ott bújkál folyóiratok hasábjain, néha még kötetbe gyűjtve is viszontláthatjuk, sőt olykor tanítjuk is! Nemcsak a vonalásra vasalt népdalok „iparosított”, „téjeszesített” szövegeiben (mint erre a Magyar Nemzetben nemrég lezajlott vita felhívta a figyelmet), de esetenként iskolai irodalmi olvasókönyvekben is fellelhetjük mai hajtásait. (Erről azonban a következő cikkemben szándékozom írni.)

Örökzöld fűzfák a mindenkori Parnasszuson

Több tudósnk is kacérkodott már azzal a gondolattal, hogy megírja az „irodalomalatti irodalom” történetét, a félresikerült fércművek és divatos giccsok történiáját. Józan ítélőképességük, önfegyelmük, ízlésük azonban, sajnos, visszatartotta őket szándékuk megvalósításától. Így a giccs irodalomtörténete mind a mai napig hiányzik. Mostanában azonban — s hadd tegyem hozzá, örülök neki! — a giccs végre nyilvánosságot kapott: az Egyetemi Színpadon zsúfolt nézőtér előtt mutatják be a Fűzfák a Parnasszuson című giccsparádét, minden idők legrosszabb magyar verselőinek hangos panoptikumát teremtve meg így. A mottót a halhatatlan Szittyta Attila Bendegúz egy sora adja: „Szabad-e megfújnom szittyta lantomat?” Örülök a műsor sikerének, mert akik nevetnek a giccsen, már túl is vannak rajta. Örülök a telt háznak, mert a giccs-ellenesek táborának nagyságát jelzik. S egyben azt: a giccs elleni harc ma is időszerű.

Definíció helyett elemzési kísérlet

A giccsot sokszor, sokan, sokféleképpen definiálták már. (Magam is tettem erre kísérletet a Könyvtáros hasábjain.) *Elméletileg* kitűnően tudjuk sajátosságait, fűjjük ismertetőjegyeit, borzadunk tőle — *úgy általában* —, mint a mezei poloskától. Mégis: több párhuzamosan végzett ízlésvizsgálat is azt jelezte az elmúlt években, hogy iskolázott emberek is megtévedtek egy-egy eléjük került giccsvers minősítésénél, olykor a megkérdozettek kétharmada tartotta *szépnek* a giccsot — „mert egyszerű”, „mert népi”, „mert természeti képpel kezdődik” indoklással. Nézzünk meg hát egy olyan „klasszikus” giccsot alaposabban, amely „egyszerű”, „népi”, s még a „természeti kép” is majdnem stimmel.

Szabolcska Mihály: Hortobágyon

*Be szép vagy, be szép vagy
Édes Hortobágyom,
Nincs teneked párod
Hetedhét országom,
Sohol a világon.*

*Úgy szeretem benned
Az egyenességet,
Fölötted lebegő
Örök csöndességed,
Komoly büszkeséged.*

*Isten e földet tán
Külön teremtette,
Mint egy selyemkendőt
Ideterítette,
Gyönyörködni benne.*

Aztán kicsipkézte
A Tisza partjával
A Tisza part mentén
Tarka pántlikával,
Százezer virággal.

Nappal délibábot,
Este meg, este meg
Rá néhány maradék
Csillagot vetetet,
Szép pásztortüzeket.

Fájó gyönyörűség,
Amit gondol róla,
Ebből terem itt, hej,
Az a sok szép nóta,
Vagy ezer év óta.

S hogy annál több legyen
A gyönyörűsége,
Habos délibábot
Hímezget beléje,
Minden nyári délre.

Barna legény bámul
E csillag lángjába,
Rágondol a maga
Élte csillagára,
Egy kékszemű lányra.

Be szép vagy, be szép vagy
Édes Hortobágyom,
Nincs teneked párod
Hetedhét országon,
Sehol a világon.

Egy „rossz útra tért” motívum

Ami legelőbb feltűnik: a cím és téma kiválasztása. A Hortobágy, a magyar pusztá éppúgy egy nagy nevű előd (természetesen Petőfi) dobravert hagyatékaként kerül ebbe a versbe, ahogyan a szittyaatlibandeguzi „Szabad-e megfújnom szittya lantomat” kérdés is képzavaros parafrázisa egy másik nagy mester verssorának: a „Szabad-e sírni a Kárpátok alatt”-nak. S a két példa így egymás mellett máris jelez néhány tanulságot. Mégpedig: a giccs szerzője nem önálló alkotó, inkább ügyes vagy ügyetlen másolója az éppen elismert aktuális tehetségnek. Mivel pedig teremő ereje nincs, a másolat vagy badarság (mint ama Szittyánál) vagy verszegény utáztat. Gondoljuk csak meg! Petőfinél a pusztá, az alföldi róna a szabadság-szimbólumként felröppent „sas-lélek” természetes háttere, Szabolcska megmarad a szó szoros értelmében a földön, s földhöz ragadt, lapos prózaiságában ennyicske vallomást tud ki-erőszakolni: „Úgy szeretem benned Az egyenességet.”

Mesterséges gerjesztés

Ne vágjunk azonban a dolgok elé! Nézzük a verset sorról sorra, szóról szóra! Szabolcska felkiált már a vers elején, magasról, nemes hevületből akarja indítani mondanivalóját. Érzí, hogy egy kijelentő mondat egyszerű startjából nem tudna eljutni a lírai — kozmikus sebességig. Felkiált tehát, mint egy affektáló baronessz Beniczkyné Bajza Lenke regényében: „Be szép vagy...”. Ügyeljünk! Nem „de”-t mond, hanem „be”-t, azaz tulajdonképp „beh”-et. Finoman. Aztán — sajnos — a régi Móricka vice jut az eszembe, hogy tudniillik a tanító magyarázza, a költők gyakran tegezik a természetet, lám, Petőfi is azt mondja: „Szép vagy, Alföld”. Móricka jelentkezik. Kogutowicz bácsi (a földrajzi atlaszok hajdani kiadója) is tegezi a természetet, amikor azt írja: „Nagy vagy Csendes óceán”. Szabolcska nem Petőfi módjára tegezi a természetet, hanem Móricka módjára. Letegezi és ki is sajátítja. Beleül a közepébe, szétnéz mint kispolgárak családi házuk kertjében, s elégedetten felsóhajt: „... be szép vagy, édes Hortobágyom.”

Elmélkedhetnénk itt tovább, hogy az édes jelző itt miért émelyítő, kutathatnánk, miért őszinte a „Szép vagy, Alföld” Petőfinél, miért modoros az ismétléssel is nyomtatékosított „Be szép vagy, be szép vagy, Édes Hortobágyom” — de talán ennyi, jelzésnyi is elég a különbségek érzékeltetésére.

A Hortobágy-téma pedig (a pusta, a tschikosch, a gulasch, a fokosch) vonzza, kívánja a „népet”, a népi fordulatot („Hetedhét ország”), a népi „lelket”, mely „csön-des”, „komoly”, „büszke”, mint a táj is — pontosan úgy, ahogyan a népszínművekből sarjadt műnépi, operett-falusi világ ábrázolási sablonjai megkövetelték regényben, színpadon, filmen hosszú évtizedekig.

Politizáló giccs

„De nemcsak erre vagyunk büszkék” — hogy idézzük most Szabolcska nevében a pesti szólást —, hiszen:

„Isten e földet tán
Külön teremtette...”

Érdemes citálni az efféle nemzet-szemlélet ellen a Szabolcskával egyidőben élt Adyt? („Nincs magyar Glóbus...” — írta, nincs „külön magyar sors”) Érdemes emlékeztetni a gőgös nacionalista „Extra Hungariam non est vita...” károságára? Vagy a balról fogant és „szélső-jobbosan” felhasznált „S ha a föld Isten kalapja, hazánk a bokréta rajta...” sorokra? Láthatjuk, a múlt századi „bokréta” hogyan változik itt át csipkévé, tarka pántlikává és százezer virággá, miképpen esik mindez a szerencsétlen túlzások komikus áldozatává. A „kicsipkézett selyemkendő” finomkodó túllicitáltsága mellett a tarka pántlika jelzős szerkezet banalitása, a „százezer

virág” fullasztó, kápráztató tömege, s végül ezek mind együtt: a felfokozott zavarosság szóképeivé egyesülnek.

Itt meg is kell állnunk a boncolgatásban. Eddig csak a felhámot hasogattuk, most viszont a szövetek-izmok közegébe kell vágnunk. A giccs anatómiája itt kezd tapinthatóvá válni. Eddig egy célja volt a költőnek: a magyar tájjal kapcsolatos extatikus elragadtatottságát akarta kinyilvánítani a Hortobágy ürügyén — alkalmán. Eszközeit röviden így foglalhatnánk össze: az őszinte érzések hiányát a kifejezés túldimenzionáltságával próbálja ellensúlyozni, ezért kezd felkiáltó mondatokkal, ezért ismételt, finomkodik, vallomást tesz, személyes kontaktusba lép a tájjal (birtokos ragok használata), Istent hívja tanúul, apellál a nemzeti érzésre (vö.: A Tisza a „legmagyarabb” folyó — ahogyan még mi is tanultuk az elemiben!), s megadja szemnek-szájnak, ami adható színben (tarka pántlika, virág), fogalomban (selyemkendő, Tiszapart), mennyiségben (százezer virág).

A túllicitált „kellemes”

De érzi, hogy ez is kevés. Ezért kezd a vers derekán új rohamot érzelmeink, látószerveink ellen:

„S hogy annál több legyen
A gyönyörűsége...”

S így meg is érkeztünk minden giccs alapvető eszközhöz, a *túlszűritéshez*. A giccsfestő egyugyanazon képre mázolja rá a tavat, a hattyút, a holdat, a várromot, a fenyvest, az őzikét, a szerelmespárt a parton, a vitorlást, a felhőt és a vándordarvakat... — mindent, ami *szivdöglesztő*, ami valamiképpen hathat, s épp ezért, épp így válik egy érzelmi vegyeskereskedés szatócskirakatává a kép, így lesz halmozottságában kiürült ez a vers is. Mert akit eddig a selyemkendő, a pántlika és a százezer virág nem sebzett volna szíven, azt most minden bizonyonnyal ledöfi a *nyári délbe behímezgetett habos délibáb*. (Ismét képzavar, a csipkés kendő hímezgetett habos délibábbb változik — „mindent bele” alapon, s míg előbb a „tarka pántlikánál” a jelző közhely voltát kellett megrónunk, itt ízléstelen impotenciáját kell kifogásolnunk: a habos délibáb alig elviselhetőbb szópáros, mint a tejszínhabos paprikáskrumpli!)

A licitálás pedig tovább tart, ha valaki még mindig nem lenne kielégítve. Az éjszakai Hortobágyra is jut ám szép, mégpedig „szép pásztortűz”, amelyet alighanem Isten (nyilván „a magyarok Istene”) „veteget” ide a magyar rónára a „maradék” csillagokból. („Mint ha pásztortűz ég őszi éjszakákon, / messziről lobogva tenger pusztaságon...” — írta már ezt is valaki. Komor méltóságteljességgel. Láttató erővel. Zengőn. És tehetséggel.)

A mütűznél a münép énekel

A maradék csillagokból gerjesztett pásztortűzek tablója romantikus életképpé „elevenedik” a naiv népszemlélet receptje szerint, amely a pásztortűz mellé csak barna legényt, kékszemű lányt tud odaképzélni (s a világot sem veszi észre a tűz körül keringő, a Toldi Miklós-ok torka után kapó réti toportyanokat), amely epekedést, sóhajtást hall ki a rőzsepattogásból, olyan nosztalgikus pózba igazítva ezt a szegény „barna legényt”, ahogyan a „népet” elképzélni szerették a széplelkű kívülállók.

„Megrendelésre” készült itt minden — idill, szerelem, róna összemixelve — „for gentleman”: a Hortobágyból, Petőfi pusztájából így lett idegenforgalmi csáb-kép. Széld táj, mi több: „*egyenes*”, pásztortűz és csillagfény, álmodozó parasztlegény, szende ara — amilyen klisé a kispolgár ismert. S végül aztán eljutunk a csúcspontra: „fájó gyönyörűségekre” gondoló legény (?) dalra fakad, mint tették — kizárólag szerelmi bánatból kifolyólag — póriás, de tiszta szívű ősei is „vagy ezer év óta” — azaz ők is betartották a millenniumot).

Itt Szabolcska is leteszi a fegyvert, akarom mondani a tollat, ennyi gyönyörűség után nem lehet fokozni már a fokozhatatlant, felkiált hát megint (keretes szerkesztés, mondja az általános iskolás tankönyv, sűríti, növeli, elmélyíti a *hatást*):

„Be szép vagy, be szép vagy
Édes Hortobágyom...”

A „bukott” motívum feltündöklő

Nem tudom, nincs birtokomban róla statisztikai adat, hányan tartják ma Szabolcskát igazabb, jobb, nagyobb költőnek, mint Adyt. Attól tartok, egyes verseit könnyebben fogadnák be mai, alkalmi olvasóink közül is néhányan, mint József

Attila költeményeit. Félek, — olyan sokmindenfélét tud produkálni a mi köz-
ízlésünk —, egyesek ma is a magyar táj, nép, lélek, dal szeretetét vélik kicsendülni
a fenti verséből is. S akkor aligha bocsátható meg ez a lovagiatlan cikk, a fölé-
nyeskedő hang. Ezért — az utolsó szó lehetőségeként — hadd másoljak ide még
egy Hortobágy-verset. Ebben is van délibáb, alkonyat, virág, legény, esik szó dalról,
szívről, nőről. A pusztai lírai ábrázolásának rekvizitumaiból épül jórészt ez is. De
a Szabolcska által ellaposított, elromantizált, giccsé taposott táj itt ismét felragyog.
Költő szól róla. A Hortobágy poétája.

*Kunfajta, nagyszemű legény volt,
Kínzottja sok-sok méla vágyanak,
Csordát őrzött és nekivágott
A híres magyar Hortobágyanak.*

*Alkonyatok és délibábok
Megfogták százszor is a lelkét,
De ha virág nőtt a szívében,
A csorda népek lelegették.*

*Ezerszer gondolt csodaszépet,
Gondolt halálra, borra, nőre,
Minden más táján a világnak
Szent dalnok lett volna belőle.*

*De ha a pizkos, gatyás, bamba
Társakra s a csordára nézett,
Eltemette rögtön a nótát:
Káromkodott vagy füttyűrészelt.*

(*Ady Endre*)

Bölcs István

VÍZÜGYI TÖRTÉNETI FÜZETEK

Az új sorozat a szervezés alatt álló
Vízügyi Múzeum és Szaklevéltár kiad-
ványa lesz, s jelenleg a Vízügyi Doku-
mentációs és Tájékoztató Iroda gondozá-
sában jelenik meg. Célja részben a nép-
gazdasági szempontból igen fontos víz-
ügy kérdéskörének propagandája, rész-
ben a gazdaság- és technikatörténet vo-
natkozásában lényeges vízügy-történeti
kutatások fellendítése. Az első füzet (A
szegedi árvíz 1879. 1969. 80 l.) Dégen Im-
re, Lászlóffy Waldemár és a szerkesztő
tanulmányával nyújt értékes adalékokat
a katasztrófa társadalmi és technikai
okairól. A 2. füzet (Botár Imre — Károlyi
Zsigmond: Vásárhelyi Pál, a Tisza-sza-
bályozás tervezője. 1970. 76 l.) a magyar
vízmérnökség talán máig legnagyobb
alakjának életművét ismerteti. A terve-

zett további füzetek a Tisza-szabályozás,
a Duna és a Tisza felmérésének történe-
tével foglalkoznak.

A megjelent füzetek jól foglalják ösz-
sze a témával kapcsolatos eddigi ismer-
teket s nyújtanak új szempontokat (pl. a
szegedi árvíz társadalmi okainak hang-
súlyozásával). A négy nyelvű összefogla-
lások lehetővé teszik a széleskörű nem-
zetközi terjesztést. Külön ki kell emel-
nünk a rendkívüli alaposággal és át-
tekinthetőséggel összeállított bibliográ-
fiákat, melyek a kellő helyen és mérték-
ben nyújtanak magyarázatot s utalnak a
további kutatáshoz szükséges adatanyag
lelőhelyére. A helytörténeti szempontból
is értékes sorozatot Károlyi Zsigmond
szerkeszti. (T. A.)

A SZÓ ÉS A VONAL címmel jelent meg Tüskés Tibor esszéje Martyn
Ferenc „irodalmi kísérőrajzairól” a Somogyi Múzeum füzeteinek 16. számaként.
A kitűnő pályakép-vázlat különösképpen Martyn Ferenc illusztrátori műkö-
dését emeli ki és hosszabb fejezetet szentel „a megvilágítás művészetének”.
Babits Mihályt idézi: „Aki egy könyvhöz a képeket rajzolja, nem akarja éppen
ugyanazt mondani, mint az, aki megírta. A kép nemcsak más módon fejezi
ki mondanivalóját, hanem egészen mást tud kifejezni a valóságból, mint a
szavak.” Könyvtárosok számára különösen érdekes ez a Martyn-rajzokkal
gazdagon illusztrált füzet, mivel a könyvművészetről, a könyvről mint mű-
tárgyról is eredeti gondolatokat közöl.

KELET 67 címmel jelenik meg a Debreceni Tanítóképző Intézet KISZ-
bizottságának időszaki folyóirata, amelyet az intézet népművelő-könyvtáros
szakának hallgatói szerkesztenek és írnak. A kiadvány legújabb számában
Héthy Zoltán beszélgetést közöl Páldy Róberttel a Könyvtáros szerkesztési
elveiről és gyakorlatáról.

HAT MŰ A FELSZABADULÁSI ÉVFORDULÓ KÖNYVEIBŐL

A magyar könyvkiadók törekvése, hogy a felszabadulás 25. évfordulójának méltó megünnepléséhez maradandó értékű művek kiadásával is hozzájáruljanak, gazdag eredményeket hozott. Az évfordulóra összesen 28 mű jelent meg a szépirodalmon, valamint a gyermek- és ifjúsági könyveken kívül.

A könyvek egyrésze az 1919-től 1945-höz vezető utat, más része a háborút s a felszabadulás óta eltelt 25 esztendő eseményeit, eredményeit tárgyalja.

A felszabadulási évforduló kiadványainak összefoglaló ismertetésére vállalkozni egyetlen cikk keretében aligha lehetséges. A bőség zavarával küzdve nem marad más választás, mint kiragadni néhány jellemző könyvet a megjelent művek sorából. Az általunk kiválasztott hat könyv 1945-ről, illetve az azóta eltelt huszontöt esztendőről szól.

A német fasizmus elleni háborúról szól a *Hazánk felszabadulása 1944—1945 c. kötet*, amely mindenki számára érthetően, érdekesen, az írások szerzőinek szemtanúi hitelességével tárja fel azt a sok áldozatot követelő, véres küzdelmet, amely kerek félesztendőn át folyt Magyarországon. A magyar uralkodó osztályok katasztrófa politikája és az angolszász megszállásban reménykedő Horthy elvetélt kiugrási kísérlete tette lehetővé, hogy a német hadvezetés — Románia és Bulgária elvesztése után — Magyarország hadszíntérré változtatásával megkísérelhesse a szovjet—német arcvonal déli szárnyán katonai helyzetének megjavítását, s ezzel a végső vereség ideig-óráig történő elodázását. Erőfeszítései arra irányultak, hogy a magyarországi hadszíntéren lezárják a Vörös Hadsereg előtt az ausztriai és dél-németországi „Alpesi-erőd”-höz vezető útvonalakat, s biztosítsák a Balkán-félszigeten levő német erők visszavonulását. Ugyanakkor a hitleri vezetés abban is reménykedett, hogy Magyarország, Csehszlovákia és Lengyelország területén nagy erők bevetésével el tudja nyújtani a háborút, s amíg a harcok Magyarországon folynak, a Szovjetunió és az angolszász szövetségesek között az ellentétek olymértékig kiélesednek, hogy ez számukra kedvező fordulatot hozhat a háború kimenetelében. Ezért habozás nélkül feláldozták Magyarországot. A Vörös Hadsereg magyarországi harca azonban nemcsak a német védelmi vona-

lakat zúzta szét, hanem Hitler reményeit is. A vártnál jóval rövidebb idő alatt úzte ki a német csapatokat s a Hitlert fenntartás nélkül kiszolgáló magyar fasisztákat hazánkából. Ezzel nyílt meg az út Bécs és Németország szíve, Berlin felé. A kötet ezeket a harcokat mutatja be válogatott szemelvényekben. A műveket, amelyekből a szemelvényeket kiemelték, olyanok írták, akik maguk is részesei voltak a magyarországi felszabadító harcoknak. A bevezető részből (Délkelet-Európa népeinek felszabadítása) Minaszjan vezérőrnagy, hadtörténész professzor írása hadászati-tudományos alapossgával tűnik ki. A Budapestért folytatott küzdelmet mutatja be a Malinovszkij marsall által vezetett írói munkaközösség (Budapest—Bécs—Prága) könyvéből vett „A budapesti hadművelet” c. fejezet, valamint Andrijusenko tábornoknak a „Duna hullámai” c. írása, amelynek középpontjában a 23. lövészhadtest dunai átkelésének története áll. Két szemelvény (Birjukov: Nehéz tudomány a győzelem; Sarohin és Petruhin: Út a Balatonhoz) a németek januári és márciusi támadásainak visszaveréséről szól. A kötet befejező részét alkotó írások a jugoszláv, bolgár és román hadseregek részvételét dokumentálják hazánk felszabadításában. Közöttük szerepel a jugoszláv néphadsereg kötelékében küzdött magyar Petőfi brigád harcait bemutató rövid részlet is.

Fametszet az Egri Megyei könyvtár könyvheti meghívójáról

A többi kiválasztott könyv a felszabadult ország történetét mutatja be sokoldalúan és sokféle módszerrel. A Kossuth Kiadó 25 év. *Ipar, Mezőgazdaság, Életszínvonal, Kultúra* című kötete négy hosszabb lélegzetű tanulmányban ad körképet az elmúlt 25 esztendő eredményeiről és hibáiról, a helyes felismerésekről és a szocialista társadalom építésében elkövetett hibákról. A négy tanulmány szerzői a szociológia és történettudomány eszközeivel mérik fel és értékelik a korszakot. Az elsőtben *Nyitrai Ferencné* iparunk fejlődését vizsgálja. Összehasonlításai alapként felvázolja az 1938-as magyar ipar helyzetét és szerkezetét. Nyomon követi a felszabadulástól az államosításig végbement változásokat, majd meghatározza az ipar helyét a magyar népgazdaságban. A továbbiakban a szocialista iparfejlesztés eredményeit s az elkövetett hibákat elemzi. Bemutatja, hogy az iparosítás a gazdaságpolitika központi céljaként miként alakította át gyökereiben a gazdasági életet, ami végül is azt eredményezte, hogy ma már az egy főre jutó nemzeti jövedelmet tekintve hazánk a közepesen fejlett országok sorába tartozik. A tanulmány párhuzamot von a magyar és az osztrák, illetve a magyar és a bolgár ipar között, majd a jövőt körvonalazza.

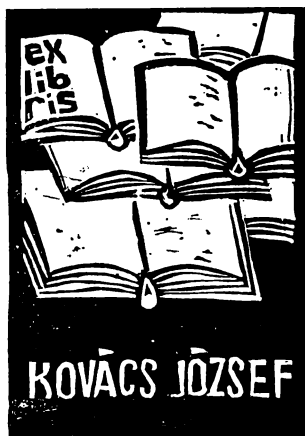
A mezőgazdaság fejlődését bemutató irás szerzői: *Erdei Ferenc* és *Fazekas Béla*. Tanulmányukból plasztikusan formálódik ki az a hatalmas forradalmi változás, amely az elmúlt két és fél évtizedben zajlott le a magyar mezőgazdaságban. Bemutatják a magyar parasztság rétegződését a földreform előtt és után, majd a termelősövetkezeti átalakulást követően. Elemzik a szocialista iparosítást és a mezőgazdaság szocialista átszervezését, mint gazdasági és társadalmi életünk két

fő folyamatát, amelyek kölcsönhatásukban ösztönözték és fékeztek is egymást. A tanulmányból megismerhetjük a termelési viszonyok fejlődésének irányát a magyar mezőgazdaságban s azt, hogy milyen termelési struktúra felé halad mezőgazdaságunk. A szerzők végül azt is bemutatják, hogyan „iparosodik” a mezőgazdaság, miként válik a korábbi szűken értelmezett földművelés és állattenyésztés modern „élelmiszer-gazdasággá”.

A harmadik tanulmányban *Mód Aladárné* a dolgozó tömegek életszínvonalának és életkörülményeinek változásait rajzolja meg. A szerző nagyon érdekesen és meggyőzően mutatja be, hogy bár az életszínvonal a termelés színvonalának függvénye, a termelésből származik, ennek ellenére nem a termelői, hanem a fogyasztói szervezetben valósul meg, és éppen ezért a fogyasztói háztartást a szocialista gazdaságpolitikában messzeemenően figyelembe kell venni. A tanulmány összeveti a munkások és parasztok életszínvonalának alakulását, s meggyőzően dokumentálja a két nagy társadalmi osztály életszínvonalának emelkedését, s a mezőgazdaság „iparosodását”, aminek során sok szempontból a „paraszt” is „munkássá” válik.

A kötet befejező tanulmányában *Molnár János* a régi uralkodó osztályok kulturális monopóliumának megszüntetéséről, a szocialista művelődéspolitikai érvényesüléséről ír. Írásában végigkísérhetjük azokat a valóban történelmi jelentőségű változásokat, amelyek oktatási rendszerünkben, egész művelődéspolitikánkban végbementek. Molnár a művelődéspolitikát az osztályharc részeként elemzi, s bírálat alá veszi a művelődésügy egyes területein az elmúlt huszonöt esztendő során jelentkezett dogmatikus és revizionista áramlatokat, főként a művészetek párt és állami irányításában végbement fejlődés „cikk-cakkjait”, amelyeket sikerült lefaragni.

A négy tanulmány — amelyekhez *Nyers Rezső* írta a bevezető előszót — végeredményben életünk minden fontos területét átfogja. Ugyanezt mutatja be a Kossuth Kiadó másik, *Életünk tükörben* c. kötete, csak nem a „számok és tények”, hanem az emberi tudat, életvitel vizsgálatával. Nemes György 25 év csaknem negyedmillió riportjából válogatta össze azt a 25 írást, amely alkalmas arra, hogy legalább érzékeltesse, ugyanakkor színesen, elevenen és olvasmányosan tárja a mai olvasó elé: honnan indultunk el, mit tettünk, mit és hogyan változtattunk azért, hogy az egykori feudális maradványokkal béklyózott országból lendületesen fejlődő szocialista Magyarország legyen. A 25 riport 25 szerzője a magyar irodalom és publicisztika legjobb hagyó-

Turcsányi Antal ex librise

mányait követve törekedett a valóság maradandó értékű feltárására. Az egy-egy év terméséből kiválasztott írások jól követik társadalmunk fejlődését, e fejlődés legfontosabb állomásait. A szerzők — közöttük *Illyés Gyula, Déry Tibor, Illés Béla, Boldizsár Iván, Örkény István, Szabó Pál* — nemcsak az eredményekről, hanem a gondokról is beszélnek, s a legfontosabb politikai, gazdasági és kulturális kérdések tükrében vizsgálják a valóságot. Az ifjúság és a parasztság élete tárul fel a kötet lapjain.

Mindazt, amit írásban tár fel az említett három könyv felszabadulásunkról s az azóta eltelt negyedszázadról, képekben teszi szemléletessé két fotóalbum: *A mi negyedszázadunk 1945—1970 és a Magyarország 25 év tükrében* címmel. Az első — az előszó találó meghatározása szerint — fotó-kronika, amelynek képei az ország felszabadításáért folytatott harcoktól a maig mutatják az eseményeket. A mintegy négyszáz oldalas, csaknem 1700 fényképet tartalmazó album kronológikus-tematikus szerkezetű. Bevezető tanulmánya összegezi a 25 esztendő eseményeit és eredményeit, a képek mellett pedig rövidebb-hosszabb magyarázó szöveg kommentálja a kapcsolódó eseményeket.

A másik fényképalbum nem a történelmi eseményeket, hanem az országot, a huszonöt év alatt változó, átalakuló hazát mutatja be. A majdnem 300 fénykép hat csoportba rendezve (Magyar tájak, Magyar városok, Gazdasági élet, Kultúra, Egészségügy, Sport, Idegenforgalom) szemlélteti hazánk szépségeit, s népünk alkotó munkájának eredményeit.

A *szocializmus útján* c. kötet, amelynek alcíme — „A felszabadulást követő negyedszázad kronológiája” — pontosan meghatározza a könyv tartalmát. Nagyobb részét a minden lényeges történet megörökítő eseménynaptár teszi ki, amelyhez forrásul a korabeli sajtó, a Hivatalos közlöny és a levéltárak anyaga szolgált. Kisebb részét az adattár adja, amelyben megtalálhatók az ország na-

Nagy László ex librise. Készült a Pest megyei SZMT könyvtár 10 éves fennállására

gyobb helyseégeinek felszabadulási dátumai, a párt és a tömegszervezeti kongresszusok és konferenciák határozatai, a központi államigazgatási szervek és a diplomáciai kapcsolatok adatai.

A felszabadulást s az azóta eltelt negyedszázad eseményeit megörökítő 28 műből az itt ismertetett, mindössze hat kötet is arra enged következtetni, hogy az évfordulóra megjelent könyvek gazdagon tárják fel történelmünk utolsó negyedszázadát. Ez nagyon fontos már csak azért is, mert a most felnövekvő nemzedékek számára mindaz, ami negyedszázaddal ezelőtt s az azóta eltelt években történt, lassan már csak történelem, amelyet csupán e könyvekből ismerhetnek meg hitelesen. Ez feladatot ró a könyvtárakra is: Gyűjteni kell a felszabadulásra s az első negyedszázadra vonatkozó időálló kiadványokat, hogy a következő években minél teljesebb képet nyújthassanak történelmünknek e roppant fontos szakaszáról a ma még gyermek, de holnap már felnőtté váló állampolgárainknak.

Ónódy Miklós

AZ ISMERTETETT MŰVEK

Hazánk Felszabadulása 1944—1945. 1970. Zrínyi, UK 700 533.

25 év. Ipar, Mezőgazdaság, Életszívon, Kultúra. 1970. Kossuth, UK 700 611.

Életünk tükrében. 1970. Kossuth, UK 700 423.

A mi negyedszázadunk. 1945—1970. Kossuth, UK 700 564.

Magyarország 25 év tükrében. 1970. Panoráma, UK 700 558.

A szocializmus útján. A felszabadulást követő negyedszázad krónikája. 1970. Akadémiai, UK 700 638.

*Éhes vagy, etetlek, agyam,
egyél, egyél:
étel és ital van a könyvben,
rokonai hús, rokonai vér.*

*Terülj-asztalkám és gyümölcskert
a könyvtár sok dús polc-sora
egyél, jó barátok között vagy
s nemes kéj ez a lakoma!*

(Szabó Lőrinc: *Könyv és álom*)

A válogatást, melyet Kner Imrének és kortársainak levelezéséből Elek László állított össze nagy tapintattal, azért érdemes a könyvtárosok, s általuk az igényesebb közönség figyelmébe ajánlani, mert e levelek révén széles körű bepillantást nyerhetünk az 1920 és 1945 közötti negyedszázad irodalmi, kiadói, gazdasági és társadalmi kérdéseibe. Ez a vastkos kötet nem csupán érdekes olvasmány, de kortörténeti dokumentumgyűjtemény is.

Sok mindent megtudunk e kötetből, amiről más forrásból nem hallhatnánk. Egyebek közt azt is, hogy Kner Imrét (apját is, sőt egész családját) mily erős szálak fűzték *Móra Ferenc*hez. Mikor az *Aranykoporsó* megjelent, Kner Imre olvasásélményéről ekképpen számolt be az írónak: „Bizony nagyon sok elgondolkoznivalót adtál ezzel a könyvvel, heteken át éreztem még az utánrezgéseit a napi munka közben, a tudatom alatt. Feleségem is elolvasta két nap alatt, és ő is a legnagyobb elragadtatással tudta csak olvasni. Nem is tudja az ember: mit kívánjon inkább? Hogy közel lehessen Hozzád, és gyakran beszélhessen Veled. Hogy többet foglalkozhass az ásatással, és végre megérd egy saját magad berendezte Népvándorlási Múzeum felállítását. Hogy több időd és módod legyen a ma dolgaival foglalkozni, és azt a munkát folytatni, amelyet tavalyi sorozatoddal és hasonló írásaiddal kezdél — hiszen Te voltál az első magyar publicista a háború után, aki a ma olyan divatos parasztkérdést belevitted a köztudatba. Vagy ne kívánjon az ember semmi mást, mint hogy elbújhass és élhess csendben és nyugalomban, és írhass minden esztendőben egy-egy ilyen könyvet? Én tudom, hogy mindez mennyi szenvedéssel jár, de hát Neked azt is vállalni kell, mert ez már így van, ezt a nótát csak Te tudod, a többiek bizony nem, egy se!”

Nem szükséges iskolás módszerrel újra elmondani, mi mindent tud meg az olvasó e levélrészletből *Móra Ferenc*ről. De éppen ezért érdemes megegyszer elolvasni és tartalmi gazdagságát végig gondolni. Talán merész állításnak tűnik az, hogy *Móra* az első, aki a parasztkérdést a köztudatba bevitte, hisz előtte, hogy csak néhány nevet említsünk, *Tömörkény*, *Szabó Dezső*, *Móricz Zsigmond*, *Kodolányi* nagy példányszámú művekben szóltak a parasztságról, és mégis igazat adunk Kner Imrének. Ahhoz ugyanis, hogy a parasztkérdés valóban szélesebb körökben ismert legyen, éppen a *Móra*-féle írásművészetre volt szükség. Az ő írásait a társadalom minden rendű-rangú tagja olvashat-

ta, s úgy volt szívreható, hogy a valóságos gondokat is megmutatta.

A levelekben sok szó esik a magyar népről és a magyar irodalomról. Nemcsak kéziratok kiadásá ürügyén, hanem *könyvadományozások* kapcsán is. Knerék ugyanis mindenkinek ajándékoztak kiadványaikból, akikről föltételezték, hogy hajlamosak törekvéseik megbecsülésére. Magánosok és könyvtárak egyaránt részesültek ebben, s ilyenkor írók, könyvtárosok, művészek és Kner Imre között igen értékes levélváltásokra került sor. *Fitz Józseffel*, *Szentkúty-Drescher Pál* könyvtörténéssel éppúgy fontos kérdésekről folyik a megbeszélés, mint mondjuk a *Veres Péterrel* való levélváltásban. *Veres Péter* olvasta az északi sorozat egyik kötetét, *Tammsaare* könyvét. Nagyon tetszett neki, „tisztá dolog”-nak tartotta. Majd így folytatta levelét: „A híres Lagerlöf hozzá képest unalmas, kegyeskedő. Az egészben, már ti. az északi népek irodalmáról szólva, az az érdekes, hogy azt mindenki természetesen tartja, hogy minden nép írói a népüket adják, s mégis — ugyanazok, akik ezt természetesen tartják más népeknél — a

*Bartók Béla · Radnóti Miklós
Kodály Zoltán · Móra Ferenc
Móricz Zsigmond · Füst Milán
Király György · Lányi Sarolta
Ortutay Gyula · Elek Artúr
Kozma Lajos · Lesznai Anna
Gellért Oszkár · Fitz József
Fülep Lajos · Földessy Gyula
Szabó Lőrinc · Veres Péter és
mások levelezése Kner Imrével*

A könyv
mestere

magyar nép igazi íróit meg szeretnék ölni egy kanál vízben... Olyan költő, mint Sinka és József Attila messze földön ha akad nagy néha egy-kettő, de itt nem veszik észre, csak haláluk után."

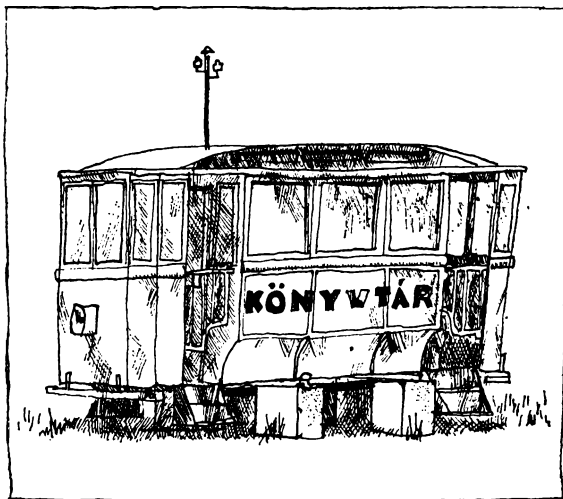
Kner Imrét rendkívül elfoglalt emberként ismerték. Több helyen meg is írja leveleiben, hogy mi *mindent* kénytelen *egyedül* csinálni. S ennek ellenére szakított időt arra is, hogy a helybeli *könyvtárban* is körülnézzen. Erről így számolt be Fülep Lajosnak írt levelében: „Pár hét előtt jártam az itteni népkönyvtárban. Az ipariskolai igazgató-tanító kezeli, aki itteni módos gazda fia, jó szándékú, rendes fiatalember. Kérdezem tőle, olvassa-e valaki a könyveket. Köztük van egy csomó Jókai, az Osztrák Magyar Monarchia Írásban és Képben, Kossuth Lajos iratai, Gáspár Ferenc útleírásai nagy díszkötetekben s egy nagy csomó vegyes szakmunka. Azt kérdeztem olvassa-e ezeket valaki. Azt felelte rá: két-féle ember van Gyomán. Egy nagy csomó, aki sohase olvas, az sohase jön ide. Egy kis csomó pedig itt már mindent elolvasott, s nem kapunk új könyveket. De a gazdasági iskolai szaktanító azt mondja, hogy a háború előtti szakmunkákat nem szabad odaadni, mert az egész mezőgazdasági szaktudomány szerint a háború előtti szakkönyvekkel ma sokkal többet ártunk, mint használunk. Amennyire belenéztem ebbe a problémába, igaza is van neki.”

Az *olvasásról* is többször esik szó a levelekben mind könyvtári, mind pedig személyes vonatkozásban. Nagyon örült

Fitz József ama megállapításának, amely szerint „az olvasás mennyisége és intenzitása között fordított arány van. Én ugyanis nagyon sokszor szemrehányásokat teszek magamnak azért, mert nagyon keveset tudok igazán megtartani olvasmányaimból, de sohasem tudtam eldönteni, mennyire egyéni hibám ez! Igazad van azonban abban is, hogy a sokatolvasásnak nagyobb az értéke, hiszen megállapítottuk, hogy még aki nagyon sokat olvas is, milyen kis részét ismerheti meg az egész anyagnak! Szerintem igen helyesen állapítottad meg az olvasás egy más utáni periódusainak értelmét és célkitűzését is. Ha egyéni képességek, kultúra, környezet, foglalkozás, temperamentum befolyásolják is ezt a részletekben, azt hiszem, hogy megállapításaid nagy általánosságban mindenkire érvényesek!”

Az olvasást és a könyvgyűjtést ő nem „magánszórakozásnak”, hanem „*kötelességnek és szolgálatnak tekintette*”. Maradandó szellemi értékek mentése és megbecsülése folyik a gyűjtés által. Ez a „szórakozás” tehát a nemzeti és az egyetemes kultúra szempontjából is fontos tevékenység. Mint ilyen, valóban *kötelesség és szolgálat*, aminthogy Kner Imre minden tevékenységét a szolgálat jegyében folytatta. Éppen ezért, ha emberségre, magyarságra olyan példa kell, akire föl lehet nézni, s nem kell attól tartani, hogy a napfénynél árnyékba borul, Kner Imre személyisége holtában is a leg tisztábban ragyog. (Magyar Helikon, 422 l. 21 Ft)

Szif Rezső

Winkelbauer Pál rajza

HAZÁNK, MAGYARORSZÁG

Joggal elmondhatjuk, hogy ez az enciklopédia tartalmában a leggazdagabb, kivitelében a legmutatósabb mindazon könyvek között, melyek a 25. jubileum idején megjelentek. Pedig valójában nem az évforduló alkalmából készült, csupán megjelenésének időpontja sorolja az évfordulós kiadványok közé.

A kötetet eredetileg az oxfordi Pergamon Press könyvkiadó rendelte, mely *A világ országai* címmel sorozatot indított. Elsőnek egy, a Szovjetunióról szóló könyv jelent meg e sorozatban, a második az *Information Hungary* címet viselte. Ez utóbbit az Akadémiai Kiadó és a Pergamon Press közös vállalkozásban jelentette meg 1968-ban. Főszerkesztője Erdei Ferenc, írói az egyes szakterületek legkiválóbb magyar tudósai, előállítója pedig az Akadémiai Nyomda. E kötet eredeti, magyar nyelvű kéziratából készült aztán — kevés változtatással, amit indokol az itthoni későbbi megjelenés, azonkívül a bőséges magyarzatok szűkítésének lehetősége — a *Hazánk, Magyarország*, ez a kítűnő kézikönyv, mely az enciklopédia és a tanulmánykötet sajátos keveréke. (Enciklopédikus, mert tömören, dióhéjban közöl ismereteket, de a betűrend és a szócikkek mellőzésével, önálló tanulmányoknak beillő fejezetekben.)

Felsorolni is sok volna, hogy mi mindent találhatunk meg benne hazánk föld- és néprajzi leírásától kezdve gazdasági életén és történelmén át kultúrájának sokrétű bemutatásáig. Legfőbb érdeme, hogy minden kérdéskört történeti áttekintésben tárgyal, tehát mozgásban látta a múltat és jelent. A kulturális fejezetek különösen gazdagok, a kötet nagyobbik fele foglalkozik a tudomány, az irodalom és a művészetek fejlődésével a kezdetektől napjainkig.

Kiváló tájékoztató eszközzé teszi a könyvet a rengeteg statisztikai adat, melyeket — hogy ne terheljék túl a tanulmányokat —, külön táblázatokban tartalmaz a *Magyarország számokban* c. fejezet. Ezekből a tájékoztató könyvtáros pillanatok alatt választ adhat az élet valamennyi kérdésében hozzáforduló érdeklődőnek, akár a szalámi kivitelének, akár a középiskolás diákok létszámának alakulására kíváncsi valaki. Csak izelítőképpen — szakmánknál maradjunk —, meg tudhatjuk pl., hogy az évente kiadott könyvek számát tekintve hazánk európai viszonylatban nyolcadik helyen áll (1967-ben 100 000 lakosra 52 új könyv jutott),

hasonló a helyzetünk az újságolvasás terén is, ott a 10. hely a mienk.

Ezek a számok 1937-től napjainkig kísérik figyelemmel életünket. Tanulmányozásuk rendkívül sokatmondó. Valójában sokkal többet mondanak, mint maga a szöveg, melynek megfogalmazásán sokszor érződik, hogy eredetileg a külföldnek szánták. (Több — előreláthatólag orosz, német, francia — nyelvű kiadását tervezi a kiadó.) Nem mintha nem volnának pontosak és hitelesek ezek a tanulmányok, ám érezni rajtuk, hogy jelen gondjainkat, bajainkat elhallgatják.

A több mint ezeroldalas kötet fényes fehér papíron készült, fekete-fehér fotói művésziek, rajzos illusztrációi, színes reprodukciói a legtekélyesebbet adják mindabból, amit a könyvművészet csak megálmodhat.

A drága ár ellenére jó volna, ha a könyvet a kisebb könyvtárak is be tudnák szerezni, mert adatgazdagságával más, esetleg hiányzó kézikönyveket pótol, képei pedig az ifjúság és a kezdő olvasó számára teszik igen vonzóvá. Patriotizmust sugalló nevelő értéke igen nagy. Így, egyetlen kötetbe sűrítve hazánk valamennyi szépsége sehol másutt nem tárul elénk, s feltehető, hogy nemcsak a külföldi olvasót ösztökéli magyarországi utazásra, hanem a hazai turisztika is indítást kap, ha a könyv sok kézbe eljut. (Akadémiai, 1077 l. 240 Ft. UK 700 635.)

Bozókya Éva

MŰVELŐDÉSSTATISZTIKAI JEJYZET 1—2. KÖTET

A statisztika a kultúra kialakításának legkorábbi szakasza óta szerves része és velejárója az emberi tevékenységeknek. Már az ókori birodalmak államapparátusainak is szükségük volt népszámlálásokra. Az ipari forradalom óta megszorodtak a statisztikailag számbavett jelenségek, s kialakult a számbavételhez elengedhetetlenül szükséges szervezet is. A statisztika igazi jelentőségét azonban csak a szocialista tervgazdálkodás hozta meg. Ma a haladó országokban elképzelhetetlen, de legalábbis nagyon káros volna terveket, döntéseket hozni a helyzet és a fejlődés alapos ismerete nélkül.

A Központi Statisztikai Hivatal művelődésstatistikai osztálya hasznos célt tűzött ki maga elé, amikor megkísérelte összefoglalni a művelődésstatistika jelenlegi rendszerét. Ezzel nagy szolgálatot tett mind a kultúra különböző területén dolgozóknak, mind a nagyközönség érdeklődő részének.

A stencil-eljárással készült, meglehetősen csúnya kiállítású jegyzet négy részre tagolódik. Az első kötet teljes egészében az oktatásstatistikát tárgyalja, helyenként talán túl részletesen. Így például a közoktatási formák hazai történetének aprólékos ismertetése nem kapcsolódik szervesen a vizsgált problémához, terheli a jegyzetet. A jelenlegi oktatási szervezet bemutatása viszont feltétlenül igen hasznos. Az oktatásstatistika során használt fontosabb fogalmak ismertetése alapvető fontosságú, de néhány felesleges ismétlés elkerülhető lett volna (éppen az első rész csökkentésével). Hasonlóképpen helyesnek tekinthetjük azt is, hogy a jegyzet ismerteti az érvényben levő bizonylati és kérdőív-rendszert, továbbá az adatok összegyűjtésének és összesítésének rendjét. Külön fejezetben tér ki a jegyzet a szakmunkásképzés — éppenséggel nem egyszerű — rendszerére és ennek statisztikai feltárására.

A jegyzet — legalábbis kívülállók számára — talán leghasznosabb fejezete az oktatásstatistikai adatok elemzésével foglalkozik. Elsősorban a különféle mutatószámok képzésére és értelmezésére tér ki, s ezeket konkrét számpéldákkal illusztrálja. Az oktatási intézményekben tevékenykedők számának alakulására vonatkozó mutatók például a közművelődési könyvtárak statisztikai adatainak elemzésénél is alkalmazhatónak látszanak. (Pl. lemorzsolódás). Korszerűbb statisztikai módszerek alkalmazására is találunk példákat (variancia-analízis, korreláció-számítás, stb.)

A második kötet legnagyobb részét a népművelés különféle területeinek sta-

tisztikai rendszerét ismertető fejezetek töltik ki: könyvkiadás, könyvterjesztés, időszaki sajtótermékek, könyvtár, rádió és televízió, hanglemezyártás és forgalmazás, filmgyártás, filmszínház és filmforgalom, színház, hangversenyek, népszórakoztatás, tömegkulturális mozgalom, múzeumok és kiállítások. A területek tárgyalása hasonló felépítésű: a terület szervezetének története és jelenlegi helyzete, a fontosabb fogalmak magyarázata, bizonylatok és adatszolgáltatás, statisztikai összefoglalás, elemzés.

Szempontunkból természetesen elsősorban a könyvtárstatisztikai rész érdekes, de találunk figyelemreméltó megállapításokat a népművelés többi területeinek tárgyalásánál is. Így például a jegyzet szerint „könyvnek minősül minden nem időszaki jellegű nyomtatott mű, amelynek belső terjedelme legalább 49 oldal...” és „Az időszakos kiadványok... folyamatos sorozatban, ugyanazon cím alatt, bizonyos időközönként nyomtatásban jelennek meg”.

A könyvtárstatisztikával foglalkozó 29 oldal alapján jó összefoglalása könyvtárügyünk jelenlegi statisztikai rendszerének. Sajnálatos módon azonban néhány olyan megállapítást is olvashatunk, amelyek sem az idézett (1964-es!), sem a jelenleg érvényben levő adatszolgáltatási rendszer alapján nem helytállóak, s amelyek minimális szakmai konzultációval kijavíthatók lettek volna. Elsősorban a tudományos és szakkönyvtárak hálózataival vannak bajok. Többször előfordul az a kijelentés, hogy „a tudományos és szakkönyvtárak gyűjtőkörüknek megfelelően hálózatot alkotnak”. A hálózatok felsorolásánál nem szerepel a Veszprémi Vegyipari Egyetem hálózata és az orvostudományi hálózat, van viszont egy statisztikai hálózat és önálló hálózatként tünteti fel a jegyzet az Országos Széchényi Könyvtárat, műemlékkönyvtáraival együtt. A további fogalmak magyarázatánál is előfordulnak téves megállapítások („A beiratkozott olvasók száma a tárgyévben a könyvtárt igénybevevő személyek számát tartalmazza”, — ez nem igaz és félreérthető). A könyvtárstatisztikai adatokat elemző rész csakis a közművelődési könyvtárakkal foglalkozik, ez azonban már nem a jegyzet összeállítójának, hanem a könyvtárügy megfelelő szakembereinek hibája. (Remélhetőleg nem sokáig, mert már sajtó alatt van a tudományos és szakkönyvtárak statisztikájának elemzését első ízben megkísérlő kiadvány).

A jegyzet a továbbiakban a sportmoz-

galommal kapcsolatos statisztikai adatgyűjtésre tér ki, majd az oktatás- és népművelés-statisztikában végrehajtott néhány reprezentatív adatgyűjtésről számol be, túlságosan is röviden.

Sajnos, a jegyzet összeállítói a maguk elé kitűzött célt nem tudták kielégítően

megvalósítani. Helyes volna, ha különböző szakemberek tanácsai alapján átdolgoznák, s azután nagyobb körben elterjesztenék e gazdag ismereteket kínáló munkát. (Központi Statisztikai Hivatal, 1969. 337 l.)

Sárdy Péter

HAJAS JÓZSEF — RÁZSÓ IMRE: MEZŐGAZDASÁG SZÁMOKBAN

A kiadás hármasszámú helyesbítésre szorul: valójában a hetedikről van szó, ha a gazdák mindennapi munkájához segítséget nyújtó *Vademecum — Gazdálkodás dióhéjban* címmel a szerzők tollából 1938-ban megjelent munkásként tekintjük első kiadásnak. Azóta az agrártudomány is nagyot fejlődött, a szerény kis zsebkönyv pedig tekintélyes kézikönyvvé terebélyesedett, s a hajdani gazda akkori ismereteivel bizony értetlenül meredne egy sereg táblázatára, adatára.

A ma agrármérnöke azonban hasznos társra lel a kötetben, és minél többet lapozgatja, annál nélkülözhetlenebbnek találja, hiszen a legkiválóbban képzett agrármérnök feje sem halmozhatná fel és őrizhetné meg mindazt, amit e kötet tartalmaz: a görög ábécétől a mezőgazdasági statisztikai mutatókig azokat az adatokat, amelyeknek ma az egyikére, holnap a másikára van szüksége.

A munka elsősorban a korszerű üzemvezetéshez nyújt segítséget. A szerzők fáradtságos munkával, ám biztos érzékkel gyűjtötték csokorban a hazai és a külföldi önálló művekben és folyóiratokban szétszórtan napvilágot látott adatokat, táblázatokat, a forráshelyek pontos megjelölésével. Így nemcsak az emlékezet hézagait pótolja, és tehermentesíti az agyat, hanem kiindulást is ad a további elmélyüléshez: *bibliográfiai* támaszul is szolgál.

A vaskönyv öt részből áll. Az *első* az általános adatokat, a mezőgazdaságban használt rövidítéseket, jelöléseket, régi és új, hazai és külföldi mértékegységeket tartalmazza, majd a (mezőgazdasági) dolgozók energiafelhasználására, táplálkozására, kalória- és vitamínszükségletére vonatkozó táblázatokat közli.

A *második* rész a növénytermesztéshez nélkülözhetetlen (éghajlat, talaj, öntözés, földművelés, növény; termésbecslés és tárolás), a *harmadikat* pedig a kertészek hasznosíthatják.

A *negyedik* rész az állattenyésztésre vonatkozó adatokat tartalmazza, az *ötödikben* pedig a gépesítés, építészet, szállítás, továbbá az üzemgazdasági mutatók, számítások, statisztikai adatok találhatóak, végül felsorolja a felsőfokú mezőgazdasági szakoktatási és kutatóintézeteket, illetve bázisokat.

A kiadó az üresen maradt féllapokat is kihasználja: szakkönyveket, folyóiratokat propagál rajtuk. Hasznos ez s ötletet ad: a legközelebbi kiadásban nem lenne-e célszerű az első részben a legfontosabb hazai szakfolyóiratokat egy helyre csoportosítani.

Ugyancsak az első részbe kívánczik az oktatási és kutatási intézmények címűre, a statisztikai összeállítások és az üzem-szervezési adatok, amelyek jelenleg a kötet utolsó fejezetében találhatóak.

Fogalomná vált e könyv a szakemberek körében, de minden olyan könyvtárban is a referenc-polcon a helye, ahol mezőgazdasági szakemberek fordulnak meg, s kérdéseikre a könyvtáros választ ad. A keresést betűrendes tárgymutató segíti, de a könyvtáros ügyeljen: az egy ékezetes, továbbá a kettős betűk külön egységként szerepelnek.

A kitűnő munka hasznosságát bizonyítja, hogy a magas — az impresszum szerint 11 500 — példányszám ellenére is rögtön elfogyott, s kérdéses, hogy a könyvtárak be tudták-e szerezni kellő számban. (Mezőgazdasági, 3 átd. és bőv. kiad. 1538 l. 153 Ft)

Wallershausen Gyula

A FÜRDŐZŐKRE gondolva, egy floridai könyvkiadó olyan könyveket hozott forgalomba, amelyeket vízhatlan papírra nyomnak és felfújható gumiborítójuk van. Gumimatracon, csónakban, fürdőkádban, de akár az úszómedencében is olvashatók. (N)

A MAGYARORSZÁGI NYILVÁNOS KÖNYVTÁRAKBAN ÖRZÖTT ŐSNYOMTATVÁNYOK KATALÓGUSA

A magyar nemzeti ősnymtatvány-katalógus megjelenését könyv- és könyvtár-történetünk kiemelkedő eseményeként kell üdvözlönnünk. Hosszú évtizedek gyűjtő- és kutatómunkájának gyümölcse e kétkötetes kiadvány. Megszületéséhez a magyarországi inkunábulumokkal a rég- és közelmúltban foglalkozók valamennyien hozzájárultak egy-egy részterület feldolgozásával, a legutóbbi időkből első-sorban éppen e katalógus létrehozói: Sajó Géza és Soltész Erzsébet szerkesztők, valamint Csapodi Csaba és Vértesy Miklós munkatársak. Rájuk hárult a munka oroszlánrésze is, a magyarországi ősnymtatványok 7107 példányának — 3550 féle kiadásának — azonosítása és regisztrálása.

A szakmabelieken kívül történészeknek, irodalomtörténészeknek, mindazoknak, akik a 15. század művelődéstörténetével foglalkoznak, hasznos segédkönyvük lesz e katalógus. Kívánatos tehát, hogy ne csak a tudományos, hanem a nagyobb közművelődési könyvtárakban is hozzáférhető legyen. De joggal számítottak a szerkesztők a külföldi kutatók érdeklődésére is, hiszen kevés területen alakult ki oly dicséretre- és irigylésre-méltóan szoros nemzetközi együttműködés, mint éppen az ősnymtatványok katalógizálásában. A magyarországi inkunábulum-katalógus mintaszerűen tesz eleget a nemzetközi követelményeknek, nemcsak úgy, hogy felhasználja a külföldi eredményeket, támaszkodik a már megjelent katalógusokra, hanem azzal is, hogy a szerkesztési munkában, részleteiben és egészében, alkalmazkodik a már kialakult nemzetközi **gyakorlathoz**.

A kialakult nemzetközi gyakorlatot tekintették mérvadónak a szerkesztők a regisztrált ősnymtatványok katalógizálásában, beleértve a rendszavak és címfejek megválasztását is. Számos keresztutaló segíti a választott címfejek megtalálását. A szerkesztők részletes leírást csak azokról a kiadványokról adtak, amelyek más katalógusokban nem szerepelnek, egyébként hivatkozásokkal igazították útba a katalógus használóit.

Logikus, áttekinthető katalógust alkottak meg ily módon. Az áttekinthetőséget azonban a nyomdatechnika jobb kihasználásával még fokozni lehetett volna. (A nyomdai kivitelezés egyébként is erősen elmarad a tartalom színvonalától.)

Nem ártott volna például tipográfiailag megkülönböztetni a valódi ősnymtatványokat az — ugyancsak a nemzetközi gyakorlatnak megfelelően a katalógusban regisztrált — ál-inkunábulumoktól, a régente ősnymtatványként számontartott, valójában 1500 után megjelent kiadványoktól. A rendszavak erőteljesebb tipográfiai kiemelése is fokozta volna az áttekinthetőséget.

Konkordanciajegyzékek és mutatók egészítik ki a katalógust; az előbbieket Hain, Copinger, Reichling katalógusainak, illetve a Gesamtkatalog der Wiegendrucke-nek megfelelő leírásaira utalnak, az utóbbiak a regisztrált ősnymtatványok nyelve, közreműködői, nyomdái és jelenlegi tulajdonosai szerint rendszerezik a katalógus anyagát. 78 ritka vagy egyéb szempontból kiemelkedő értékű inkunábulum 1—1 lapját fényképmásolatok mutatják be.

Külön értéke a katalógusnak a 80 oldalas, angol nyelvű bevezetés, amely nemcsak a külföldi kutatóknak, de a magyar történészeknek, irodalomtörténészeknek is hasznos útbaigazítást ad a 15. századi magyar könyvtörténethez. A bevezetés szerzője, Soltész Erzsébet, miután ismerteti a katalógus létrejöttének előzményeit és körülményeit, röviden összefoglalja mindazt, amit a magyarországi ősnymtatványokról jelenleg tudni lehet. Vázolja a különböző könyvtárak inkunábulum-gyűjteményének kialakulását, ismerteti a legértékesebb ősnymtatványokat, foglalkozik a Magyarországon működő és a Magyarországról származó 15. századi nyomdászokkal — ezzel kapcsolatban különösen érdekes, amit saját kutatásai nyomán a második magyarországi ősnymdáról ír —, ismerteti a magyarországi használatra nyomtatott liturgikus kiadványokat és a magyar szerzőktől származó 15. századi könyveket. A bőséges bibliográfiai hivatkozások segítséget nyújtanak azok számára, akik a témával behatóbban kívánnak foglalkozni. (Catalogus incunabulorum, qua in bibliothecis publicis Hungariae asservantur. Ediderunt Géza Sajó et Erzsébet Soltész. In colligenda materia et identificandis incunabulis socii fuerunt Csaba Csapodi et Miklós Vértesy. Akadémiai, 1—2. kötet. 760 Ft.)

H e r m a n n Z s u z s a n n a

Kissé megkésve ugyan, de még mindig jelennek meg bibliográfiák, repertóriumok a Tanácsköztársaság és a főlsszabaddulás eseményeiről. Az évfordulókhoz képest ezeket valóban megkésetteknek kell tekintenünk, de a retrospektív könyvészet sohasem késik el, az — anyagát tekintve — mindig élő, mindig friss. Ilyen „megkésett-friss” repertóriumot üdvözölhetünk Tóth Ilona összeállításában, mely a Somogy megyei napilapok tükrében tárja föl az őszirózsás forradalom és a Tanácsköztársaság helyi eseményeit.

Gyakorlatilag két kaposvári lap: a Somogyi Hírlap (utóbb: Somogyi Munkás), valamint a Somogyvármegye (utóbb: Somogyi Vörös Újság) anyagát közli, itt-ott hézagokkal, mivel az ötven év előtti lapok hiányait nem lehetett teljesen kiegészíteni.

A Somogyi bibliográfiák című sorozat 2. kötete a címfölvételeket két nagy csoportra bontja: az őszirózsás forradalom, valamint a Tanácsköztársaság alatt megjelent cikkek címléírására. Ehhez csatlakozik még egy 143 tételes rész, mely 26 nem Somogy megyei lap ez időszakból való cikkeit tárja fel, e cikkek zöme gyűjteményes kötetekből került elő.

A fő részekben belül témaszerinti beosztást találunk, majd egy-egy szakrenden belül az időrend a besorolás alapja. Az anyag felsorolása után földrajzi, név- és tárgymutatóval egészül ki a kötet. Már itt ki kell hangsúlyoznom a névmutatóban alkalmazott eljárás kitűnőségét: az egyes személyekről megtudjuk, hogy az illető milyen tisztséget töltött be ebben az időben. Nagyszerű ötlet, lényegesen megkönnyíti a használó dolgát, kiváltképp az azonos neveknel.

Ki kell emelnünk, hogy a kötet nyomdai kivitele igen színvonalas: jól olvasható, szedése nem megtévesztő, kötése izléses.

Am a könyvben sok a helypazarlás: minden egyes címfölvételnel ott a két napilap négy címe, valamint az évszám is. Holott egyetlen kutatónak sem okozott volna nagy megterhelést négy rövidítés fejben tartása, de még azt is föltételezhetjük, hogy a márciusi eseményekről tudják: 1919-ben történtek. Annál is inkább, mivel a kötet az 1918. október 31-től 1919. augusztus 2-ig terjedő anyagot fogja át. Azután azok az annotációk, melyek fölsölegesen ismétlik az egy tétellel föntebb elmondottakat (pl. 687. és 688. tétel), nem ismerve a vö. utalást, vagy azok, melyek a címeket ismétlik. Az 1947-es tétel címe ez: Garbai Sándor Kaposváron. Megjegyzésben ez szerepel: Garbai Sándor, az Országos Lakásügyi Ta-

nács elnöke Kaposvárra érkezett. Az olvasó számára nem mond újat, csak a személy foglalkozásának megnevezése, eléggendő lett volna ennyit közölni.

Elgondolkoztató a kötet beosztása is. Nem tartom szerencsésnek az őszirózsás forradalom és a Tanácsköztársaság anyagának szétválasztását. A szerkesztőnek a történelmi korszakolás kézenfekvőnek tűnhetett. A történelem azonban nem ismer korszakokat, azokat csak később, a mi rendszerező készségünk viszi bele. Az élet folyamatossága nem szakad meg a korszakolással, s így történhetik meg, hogy az Istvánfi Jenő előadóestjéről szóló hírek, tudósítások egymástól csaknem 200 lapnyi távolságban szerepelnek. A beharangozás ugyanis még az őszirózsás forradalom idején történt, maga az előadóest pedig a Tanácsköztársaság idejére tolódott át.

A helyzetet még az is bonyolítja, hogy az országos és más megyéből származó lapok közleményei a harmadik részben szerepelnek s emiatt az 1919 februári malommunkás sztrájkjal egyszer az 1452. és 1460., majd a 3974. tételben találkozunk.

Ezzel a korszakolással kapcsolatban hadd kérdőjelezzem meg mindjárt a repertórium szakbeosztását is! Azt mindannyian — rendszerező könyvtárosok — jól tudjuk, hogy a sokszínű valóságot lehetetlen egy pontosan ráillő szakrendszerben összefogni. A valóság mindig kibújik a kezünk közül, és akkor arra a bizonyos Prokrusztész-ágyra kerül a sor, amelybe senki és semmi nem illik pontosan, de hát nyújtunk, vagy darabolunk és mégiscsak kialakul a szakrendszerünk.

Ilyen következetlenségek ebben a kötetben is vannak (pl. a *Munkásórség* és a *Nemzetórség, polgárórség* címszó különválasztása is önkényesnek tűnik), de hát ezek elkerülhetetlenek. És ha néha mégis szükség van kívülről konstruált szakrendszerre, itt semmiképpen sem lett volna szükség rá, hiszen az anyag homogén (két lap cikkei) és aránylag nagyon kis időközt, még egy évet sem fog át egészen.

A repertórium időrendi fölépítése nemcsak a szerkesztő dolgát könnyítette volna meg lényegesen, és takarított volna meg sok-sok helyet a kényszerű ismétlések elkerülésével, de a használó is könnyebben tájékozódott volna az anyagban, nem kellene egy számára esetleg idegen szakrendszerbe beállítani gondolkodását. (Pl. az országos lapok cikkei között találva, a kötet végén bukkantam rá a kaposvári, 1919. március 10—11-i eseményeket tárgyaló közleményekre. Szerettem

volna tudni, hogy mit írtak erről a sztrájkokról és tüntetésről a helyi lapok, de 25 perces kutatás után sem tudtam nyomára bukkanni a bonyolult szakrendszerben. Nézzem a pártoknál, ott nem találtam; tüntetés, sztrájk címszó nincs, ott nem nézhettem. Ha időrendi beosztás volna, másodpercek alatt föl lehetett volna ütni a kötetet március 11—12-nél.)

Az időrendi anyag végén elhelyezett, jól bontott mutató kitűnően eligazított volna mindenkit. Hiszen így a tárgymutató is részben ismétli, részben finomítja, részben összegyűjti a szakbeosztással szétosztott anyagot. De csak részben! Hisz mit kezd a használó a termelészövevények tárgyszóval, ahol 120 tételszámot talál? Fölüti őket egyenként, hogy a keresett cikket megtalálja? Aligha. Föltétlenül finomítani kellett volna, esetleg a földrajzi mutatóval is, de a tárgyszavak bontásával is.

Sajnálom, hogy a névmutató kitűnő ötlete nem kamatoztatja lehetőségeit. Szerencsésebb lett volna a tételszámokat

összefüggésbe hozni az adott személy betöltött tisztségeivel, és nem a kötet végén közölni valamennyit. Ez például Latinca Sándornál, akinek 15 feladatköre is volt 67 tétellel szerepel a repertóriumban, lényegesen megkönnyítette volna a használó dolgát.

És aki mindezek után azt hiszi, hogy a Somogyi sajtorepertórium félresikerült munka, az nagyon téved. Széles körben felhasználható kézikönyvet kaptunk kézbe az 1918—19-ben igen fontos szerepet betöltő Somogy megye eseményeiről. A szép kivitelű és hallatlan munkát takaró kötetet már eddig is minden bizonnyal haszonnal forgatták a kutatók. Csak az időt, a fáradságot, a fölöslegesen elhasznált papírt és pénzt és az olvasó kisebb kényelmetlenségeit sajnálom. És az ember mindig jobbat, mindig többet akar, bocsássák meg ezt nekem (a szerkesztő is). (Palmiro Togliatti Megyei Könyvtár, Kaposvár, 432 l.)

Gyuris György

ÁLTALÁNOS KÖNYVJEGYZÉK 1968.

A szerkesztők ezúttal ismét igyekeztek tökéletesíteni a kiadványt. Ennek eredményeként a kötet elején olvasható rövid útmutató áttekinthetőbb és szakszerűbb, mint a korábbiak voltak. Kár, hogy — nyilván stilisztikai indítékkal — a közérthető „címmutató” elnevezés helyett a meglehetősen bonyolult körülírást választották: „A zárófejezetben a művek címük... betűrendjében is megtalálhatók” olvassuk, már az sem világos, mi az, hogy „zárófejezet”? A fogalmazás azt sugallja, hogy a címek betűrendjén kívül még másképp is megtalálhatók e fejezetben a művek, márpedig ez nem így van.

A bibliográfia betűrendes részében — ezúttal elsőszben — az egyes betűk anyaga új lapon kezdődik, ez megkönnyíti a kiadvány használatát. Még jobb volna, ha a megfelelő kezdőbetűt élőfejen, a lapok felső sarkában kivetítenék.

A szakrendi rész is tökéletesedett, finomodott, lépést tartva az ETO változásaival, hűségesebben követi annak rendszerét, mint a régebben megjelent kötetek.

A címléírások megfelelnek a követelményeknek és a szabvány előírásainak, talán csak az idegennyelvű címekre kellene valamivel több gondot fordítani, ez utóbbiakban ui. aránytalanul több a hiba, mint a magyar nyelvű kiadványok címléírásaiban: „Ne York” (25. l.) „New York” helyett, „Stand. Möglichkeiten” (37. l.) „Stand, Möglichkeiten” he-

lyett, „Gas- chromatographysche” (uo.) „Gas-chromatographysche” helyett, „Landwirtschaft” (44. l.) „Landwirtschaft” helyett, „Horgrie” (136. l.) „Hongrie” helyett, „Survey” (140. l.) „Survey” helyett, „rulea” (uo.) „rules” helyett stb.

A könyvjegyzék új kötetének megjelenése alkalmat ad rá, hogy a szokásos tájékoztató-bíráló észrevételeken kívül megemlítsük a kumuláció kérdését is. Ismeretes, hogy az *Általános könyvjegyzék* a különböző közművelődési és kisebb szakkönyvtárak számára a nemzeti bibliográfiát pótolja, hiszen a kurrens nemzeti bibliográfia füzetei vagy a *Magyar könyvészet kötetei* — költséges voltak következtében — sok könyvtár számára hozzáférhetetlenek. Még a nagykönyvtárakban is, ahol pedig rendelkezésre állnak a teljesebb könyvtermést feltáró könyvészetek, nem egyszer előnyben részesítik az *Általános könyvjegyzéket*, mert könnyebben kezelhető, gyorsabban megtalálható benne a keresett mű. Szелеktivitása, vagyis az a körülmény, hogy erőteljesebben szelektál a nemzeti bibliográfiánál, sok esetben előnyére válik.

Ahhoz azonban, hogy előnyeit a könyvtárak a jövőben is élvezhessék, szükséges volna öt vagy tízéves összefoglaló, kumulációs kötetek megjelentetése. Úgy tudjuk, ez a gondolat már korábban is felmerült, nagy kár, hogy mindeddig nem valósult meg. Igaz, hogy a könyvterjesztésnek nem sokat segít, ha ma már sehol

sem kapható művek jegyzékét publikálják, de hiszen az eddigi éves kiadványok sem kizárólag a kereskedelmi célokat szolgálták, hanem — igen helyesen — a

művelődési intézmények, könyvtárak igényeit is. (Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése. 460 l. 55.— Ft.)

Pálvölgyi Endre

FARKAS MARGIT: SZABOLCS-SZATMÁR MEGYE SAJTÓBIBLIOGRÁFIÁJA 1867—1969

Nagy érdeklődéssel vettük kézbe a legújabb megyei sajtóbibliográfiát, hiszen azt reméltük, hogy ezek sora hosszabb szünet után olyan kiadvánnyal gazdagodik, amely nemcsak folytatja, hanem tovább is fejleszti a korábbi években szépen indult vállalkozást. Mindjárt meg kell mondanunk, hogy csalódtunk, mert ez a kiadvány nem illik bele az eddig megjelentek igényes sorozatába. S nem is azért, mert nem nyomdai úton, hanem sokszorosítva, az eddigiektől merőben elütő alakban, kezdetleges tipográfiával látott napvilágot — hanem tartalmi okok miatt.

A bibliográfia legsúlyosabb hibája hasznavehetetlen lelőhelyjegyzéke. A legtöbb címleírásban szerepel lelőhelyként az Országos Széchényi Könyvtár (több mint százszor, mindannyiszor rövidítés nélkül és hibásan írva), de csak sommásan, míg a korábbi megyei bibliográfiák egyenként jelölték az OSZK-ban hiányzó évfolyamokat és egyes példányokat is. Szerepel továbbá lelőhelyként — szintén sommásan — a Józsa András Múzeum és néhol a Kossuth Gimnázium (szintén rövidítés nélkül). Nem szerepelnek azonban a Szabolcs-Szatmár megyei könyvtárak. A szerző azt mondja előszavában, hogy további lelőhelykutatásra nem volt módja. A könyvtár igazgatója pedig bejelenti, hogy a közeljövőben kiadják a megyei könyvtár hírlap- és folyóirat lelőhelyjegyzékét.

Mi értelme volt akkor kiadni ezt a hiányos összeállítást? Miért nem várták meg a feltárást és miért nem olvastották be a bibliográfia anyagába? Nem beszélve arról, hogy számos címleírásnál szerepel a szöveg: Nincs meg egy könyvtárban sem. Honnan veszi ezt a szerző, ha a megyei könyvtáraiban nem kutatott?

Az eddigi sajtóbibliográfiák a lapok címleírásában az első és utolsó számot a hónap és nap közlésével pontosan jelölték. Ez a bibliográfia csupán az évet adja meg.

Hiányzik a címleírásokból a kiadó megjelölése. A kiadó közlése azért lenne fontos, mert az annotációk hiányában is támpontot kapnánk a lap irányáról, el-

kötelezettségéről. A kiadó gyakran nem azonos a nyomdával. Ez a sajtóbibliográfia azonban nem ismeri a kiadó fogalmát.

Elszegényedett ebben a kiadványban az eddigi sajtóbibliográfiák gazdag mutatórendszere is. Nincs névmutatója, nyomdai mutatója, nincs benne térképes ábrázolás a megjelent lapokról.

A kiadvány az 1950-ben rögzített megyehatárokon belül megjelent sajtótermékeket veszi számba. A korábbi megyei sajtóbibliográfiák feltárták a megyén kívül megjelent megyei vonatkozású sajtótermékeket is. Az eddigi tapasztalatok szerint sok megyei lap jelent meg megyén kívüli nyomdákban. Debrecenben is készülhetett pl. szabolcsi lap. És a megyéhez tartozik most a régi Szatmár és a régi Bereg egyrésze is. Bizonyosan található az ide tartozó városok gyűjteményeiben a mostani megyén kívül megjelent, de a mai területre vonatkozó periodikák.

Egy megyei sajtóbibliográfia nyilván a helyismereti kutatók számára készül. Ennél a kiadványnál sok minden arról árulkodik, hogy készítői nem gondolták végig funkcióját és követelményeit. A könyvtárigazgató előszava pl. „Olvasóinkhoz” címet visel. Talán azért került a bibliográfia elé a hevenyészett sajtótörténeti vázlat is, hogy „olvasmányosabb” legyen a 200 példányban megjelent kiadvány?

Az eredeti kézirat egyetemi szakdolgozatnak készült. Annak talán megfelelt, de megyei kiadványként nem. A megyei könyvtár felelősségét semmi sem menti, hiszen hat kitűnő összeállítás jelent meg már korábban, amelyek közül bármelyik mintául szolgálhatott volna. Miért nem bízta munkaközösségre a könyvtár az előkészítést, mint a többi könyvtárban történt? Miért nem kért fel hozzáértőt, a műfajban tapasztalt lektort? A megyei könyvtárak rangja és színvonala minden esetre több szakszerűséget és kollektív felelősséget kíván a sajtóbibliográfiák kiadótól és szerkesztőitől, mint amennyit ennél a kiadványnál észleltünk. (Móricz Zsigmond Megyei Könyvtár, 67 l.)

Páldy Róbert

PESTERZSÉBET ÉS SOROKSÁR HELYISMERETI BIBLIOGRÁFIÁJA

A Budapestre vonatkozó helyismereti-helytörténeti bibliográfiák sora új, figyelemreméltó kötettel gazdagodott, mely két kevésbé ismert, perifériálisnak tekintett település, Pesterzsébet és Soroksár (kétször Budapest XX. kerülete) helytörténetének forrásait gyűjtötte össze. A bibliográfia jelentősége túlnó a helyi vonatkozásokon, ugyanis módszertani és szerkesztési tekintetben jó példája lehet a hasonló nagyságú települések helyismereti bibliográfiájának. Ugyanakkor tanulsággal szolgál, mennyire érdemes és szükséges egy-egy kisebb települési egység helyismereti bibliográfiái feltartásával foglalkozni, hiszen a két kötet első, futólagos átlapozásakor is több érdeklődést felkeltő ténnyel találkozunk az olvasó, aki eddig vajmi keveset sejtett a főváros e peremkerületének hajdani életéről s jelenlegi fejlődéséről. A kerület története már azért is sok érdekességet rejt magában, mert két, jellegében teljesen különböző településből szerveződött. Pesterzsébet a hazai kapitalizmus szülötte, alig 100 éves múltra tekinthet vissza, a fővárost övező bolygóvárosgyűrű egyik tagjaként a 40-es években már mintegy 80 000 lakosnak — főleg munkásoknak, kisembereknek — adott szegényes, szűkös otthont. Soroksárt viszont már 1067-ben említik oklevelek, s azóta éli a főváros szomszédságában egy, zömében mezőgazdasági jellegű község sajátos életét. A két településnek azonos fővárosi kerületté történt összevonása azonban teljesen új lapot nyitott fejlődésükben, amint ezt a bibliográfia is tanúsítja.

A bibliográfia kétkötetes, kettéosztása csak a könnyebb kezelhetőség érdekében történt. Az első kötetben Pesterzsébet, illetve Soroksár történetéről találhatunk rövid összefoglalást. Ezt a szellemesen és következetesen alkalmazott rövidítések jegyzéke követi. A helyi sajtó- és nyomdatörténeti adatok és források, a helytörténeti, városleíró és városegészségügyi munkák, a gazdasági és társadalmi élettel foglalkozó írások is az első kötetben kaptak helyet, mégpedig részletes, jól áttekinthető tagolással, a főtémákhoz külön, részletes tartalomjegyzékekkel (melyeket kissé nehéz megtalálni). A *helytörténeti anyag* témák szerint és azokon belül időrendben sorakozik, külön találhatjuk a településrészek irodalmát, a kerület utcáinak névadóiról szóló címeiket, a térképeket, fényképeket és az egészségügyi

témák irodalmát. A *gazdasági élet* (közüzemek, gyáripár, mezőgazdaság, kereskedelem, piac, pénzügy, közlekedés, hírközlés stb.) irodalma igen sokrétű. A *Társadalom* c. főfejezet tartalma: népesedési és egyéb statisztikák, nemzetiségek, a szociális gondoskodás és intézményei, lakáshelyzet, társadalmi helyzetkép és problémák, egyesületek, körök, néprajz, sport, idegenforgalom, híres emberek stb. A főfejezetek előtt rövid bevezetők adnak értékes információkat a téma helyi sajátosságairól.

A második kötet *Munkásmozgalom* c. főfejezete 1892-től közöl forrásokat, kiemeli a Tanácsköztársaság időszakát, amikor Erzsébetfalva Lenin nevét vette fel, részletesen tájékoztat a pártokról, szakszervezetekről, ifjúsági és nőmozgalmakról, a sztrájk- és bérharcokról, a munkásotthonokról, a felszabadulásról és az azt követő fejlődésről. A *Politikai-közigazgatás* c. fejezet az 1945 előtti országgyűlési választásokról, községi és várospolitikáról, helyi választásokról, a közigazgatás különféle szerveiről és tevékenységéről, majd a felszabadulás utáni várospolitikáról és közigazgatásról ad képet.

A jól áttekinthető *Kultúra* c. fejezet a levéltárak, könyvtárak, múzeumok, iskolán kívüli népművelés, iskolai oktatás, tanfolyamok, mozik stb. anyagát, továbbá a helyi tudományos, irodalmi, színházi, zenei és képzőművészeti életéről szóló forrásokat sorolja fel. Ebben a fejezetben kapott helyet az egyházakra vonatkozó irodalom is.

A bibliográfia 4818 számozott tételt s több mint 10 000 hivatkozást tartalmaz, de olyan utalói nincsenek, amelyek a tételszámokra utalnak. A tartalommutatók az oldalszámokra hivatkoznak. Részletességük megfelelő tájékozási lehetőséget nyújt. Minden címléíráshoz tömör, lényegre törő annotáció tartozik. A kiadvány — mivel az összes fellelhető helyi lapot feldolgozta — repertóriumnak is tekinthető, s jól kiegészíti, illetve folytatja az FSZEK kiadásában megjelent Budapest-bibliográfia XX. kerületi anyagát. Összeállítója — Nagy Dezső — igényes, szemléletében és módszereiben egyaránt követendő munkát végzett. Kár, hogy a két kötetben sehol sincs fölűntetve a kiadó, s a címlapon levő „Belső használatra” megjegyzést sem értjük.

C s o m o r T i b o r

Olvasás — ez a legjobb oktatás. Egy nagy ember gondolatait követni — ez a legszórakoztatóbb tanulmány.

Puskin

GYERMEKSZÍNDARABOK ÉS JELENETEK annotált bibliográfiáját adta ki Bárdos Józsefné összeállításában a Miskolci Megyei Könyvtár „Kezdődik az előadás! Játsszunk színházat!” címmel. A gazdag tartalmú jegyzékben három-, illetve egyfelvonásos színdarabok és mesejátékok, továbbá jelenetek, tréfák, bábjátékok, népi játékok és iskolai ünnepélyekre szánt műsorjavaslatok kaptak helyet. Az életkori ajánlások minden tétnél megtalálhatók. A füzet pedagógusok és gyermekkönyvtárosok számára igen jó útmutató.

KOROK, VALLÁSOK, ISTENEK címmel 10—14 éves gyermekek számára bocsátott ki bibliográfiai röplapot a Miskolci Megyei Könyvtár. A kis kiadvány a témához illő diafilmekre is felhívja a figyelmet.

A BUDAPESTI SZOCIALISTA BRIGÁDOKNAK AJÁNLJUK c. összeállítás, mely korábban a Fővárosi Művelődési Ház negyedéves tájékoztatója volt, áprilistól a Brigádet c. kiadvány kulturális mellékleteként jelenik meg. Minden hónapban 8 oldalon ismertetések közöl a megjelent új könyvekről, a bemutatott filmekről, színdarabokról és egyéb kulturális eseményekről. A kiadvány újabb rendszeres ízelítőt ad a művelődési házak programjából is.

KIS KÖNYVTÁRAK BŰTORZATA címmel illusztrált berendezési tanácsadót bocsátott ki a Száz falu — száz könyvtár mozgalom könyvtárai részére a Könyvtártudományi és Módszertani Központ. Az összeállítás azt is feltünteti, hol és milyen áron lehet a könyvtári bűtorzatot és a többi berendezési tárgyat beszerezni.

AZ AKADÉMIAI KÖNYVTÁR KURRENS KÜLFÖLDI periodikumai címmel a Magyar Tudományos Akadémia Közleményei c. sorozat 56. sz. füzeteként jelent meg Bükyné Horváth Mária tanulmánya, mely feltárja és elemzi a címben megnevezett periodikumállomány szerkezetét, szakmegoszlását, s az egyéb hazai és külföldi periodikum-gyűjteményekhez fűződő kapcsolatát. Ezzel, a katalógusokétól eltérő módszerrel kívánja a szerző tájékoztatni a kutatókat, s egyben segítséget nyújtani a gyűjtemény további fejlesztéséhez. — A sorozat 55. füzeté a Goethe szobáról, a könyvtár egyik nagy értékű gyűjteményéről szól, mely az ún. Elischer-féle Goethe-gyűjteményt foglalja magába. A tanulmány szerzője, György József feltárja a gyűjtemény történetét, és az előkerült egykori vendégkönyvek bejegyzései alapján felsorolja a gyűjtemény nevezetes látogatóit is.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRÁNAK KIADVÁNYAI címmel tájékoztató füzet jelent meg, melyben megtalálható a könyvtár munkatársainak tanulmányait leíró jegyzék, továbbá felsorolás a kéziratár és más speciális gyűjtemények katalógusairól.

Papp Iván ex librise

SZABAD IDŐ? HOBBY? — címmel új, bővített kiadásban jelent meg a Pest megyei Könyvtár irodalmi kalauza, mely a saktól és és bélyeggyűjtéstől kezdve a kertészkedésig, a különböző sportágakig, barkácsolásig szinte valamennyi hobby-tevékenység irodalmából közöl válogatást. A 15 fejezetben felsorolt könyvek címleírásait annotációk egészítik ki, a fejezetek élén a tárgyaltszakterület történetébe bevezető rövid kalauz található. A Bagi János szerkesztette kis kötet — melynek vidám, rajzos illusztrációit Balogh László készítette — 10 000 példányából kétezret átvett az Ezermester Bolt.

ÖSSZEFOGLALÓ JELENTÉST adott ki a Debreceni Egyetemi Könyvtár 1969. évi működéséről. A jelentés bevezetője megállapítja, hogy bár 1969 talán a legnehezebb volt a közelmúlt esztendeihez viszonyítva, mégis ez hozta a legtöbb változást, gazdagodást a könyvtár életében. Megszilárdult az előző évek szervezeti reformjai nyomán kialakult új munkaszervezet, zökkenésmentesebbé vált a munka menete. A jelentés részletesen kitér arra is, miként igazodik a könyvtár új szolgáltatásaival az egyetem állandóan megújuló igényeihez. A jelentést az 1969. év számszerű adatai teszik teljessé.

AZ ÜNNEPI KÖNYVHÉT igen gazdag bibliográfiai röplap termést hozott: a Borsod, Fejér, Győr, Komárom, Pest, Somogy megyei könyvtárak, valamint a szentendrei és a pápai járási könyvtár igen izlélés meghívókat bocsátott ki, melyek az odalátogató írók műveit sorolták fel és ezzel módot adtak a közönségnek a találkozókra való felkészülésre.